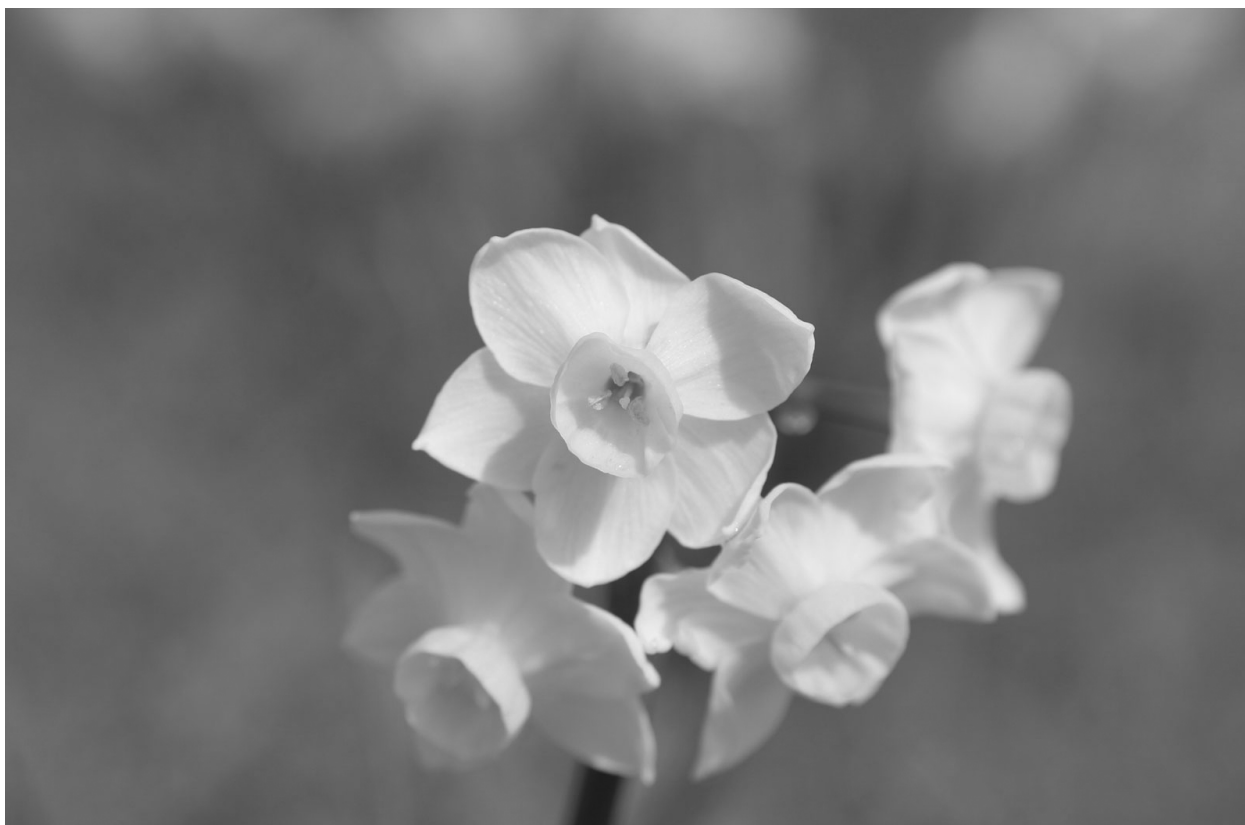

ÅRSTIDSBREVET

for steinerbarnehagene i Norge
sommer 2010

Neste deadline: 20. september.

Omslagsbilder

forsiden: The Emerson Waldorf School, USA

baksiden: silkemaleri av Bjørg Lobben Røed

Årstidsbrevet

Utkommer med fire nummer hvert år og utgis av Steinerbarnehageforbundet i Norge,
e-mail: forbundet@steinerbarnehagene.no
Sekretær: Grete Gulbrandsen, telefon: 957 23 918 (mandag).

Steinerbarnehageforbundet er medlem av det internasjonale steinerbarnehageforbundet, IASWECE, www.iaswece.org

Redaktør:

Mette Johannessen.

Redaksjonsråd:

Styret i Steinerbarnehageforbundet i Norge.

Årstidsbrevet henvender seg fortrinnsvis til forbundets medlemmer og er en felles arena for å drøfte faglige spørsmål. Tidsskriftet er også tenkt for alle med interesse for Steinerpedagogikk og barns oppvekstvilkår generelt.

Årstidsbrevet baserer seg på bidrag som inneholder:

- * egne erfaringer, observasjoner og undersøkelser, samt forskning;
- * praktiske gjøremål og pedagogiske innspill;
- * innlegg angående litteratur og kildematerialer;
- * tilbakemeldinger og spørsmål.

www.steinerbarnehagene.no

Innhold

4	St Hans-Stemning <i>Rudolf Steiner</i>	25	Kjerringa på Hadeland <i>Frode Thorjussen</i>
5	Fra redaksjonen	26	Pedagogens selvrefleksjon <i>Sally Schweizer</i>
6	Nytt fra styret		
7	Nytt fra RSH	28	Barn som salderingspost <i>Hans Flaaten</i>
9	Referat fra Cape Town februar/mars 2010 <i>Eldbjørg Gjessing Paulsen</i>	30	Hva er det vi spiser? <i>Georg Parmann og Tove Diesen</i>
12	Det lille barnet (del 2) <i>Michaela Glöckler</i>	31	Utenfor barnehageporten <i>Margrete Wiig</i>
15	Leken fødes på stellebordet <i>Birgitta Knutsdotter</i>	32	Svenska sidan: Rörelse och lek <i>Gunilla Wennerholm</i>
18	Aspekter ved barnets utvikling, 7. Etterligning <i>Frode Barkved</i>	34	Annonser
22	Kjenner vi Kildene til Barnas Dannelse? Et Etterligningsperspektiv (del 5) <i>Astrid Helga Sundt</i>	38	Kalender

Bidrag til neste nummer
sendes til redaksjonen senest:
20. februar, 20. mai, 15.
september, 20 november.

Adresse:
Mette Johannessen,
Birkebeinerveien 18,
2618 Lillehammer.

aarstidsbrevet@hotmail.com

Telefon: 61278246/98836108

Abonnement:
Årsabonnement koster kr. 200.-.
Abonnementet løper til
oppsigelse foreligger.

Medlemskap i Steinerbarne-
hageforbundet inkluderer et
abonnement.

Stillingsannonser
for medlemsbarnehagene er
gratis.
For andre annonser: kontakt
redaksjonen.

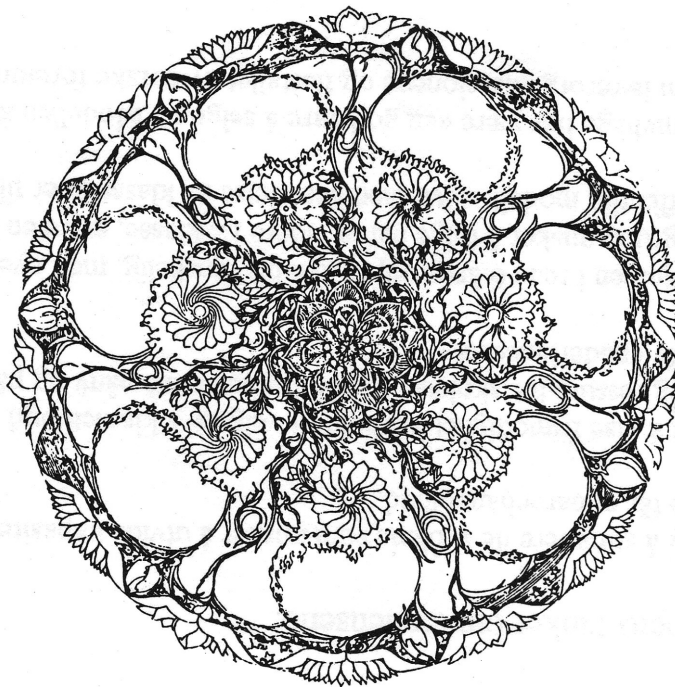
www.iaswece.org

St Hans-Stemning

All verdens skjønnhetsglans,
den tvinger meg fra sjeledyp
til å forløse egenlivets guddomskrefter
til flukt mot verdensaltet,
til å forlate helt meg selv,
og full av tillit søke meg
i verdenslys og verdensvarme.

Der Welten Schönheitsglans,
Er zwinget mich aus Seelentiefen
Des Eigenlebens Götterkräfte
Zum Weltenfluge zu entbinden;
Mich selber zu verlassen,
Vertrauend nur mich suchend
In Weltenlicht und Weltenwärme.

Rudolf Steiner - "Sjelens liv i årsløpet"

Steinerbarnehagene i Norge

Kjære kollegaer,

Vi som daglig arbeider med førskolebarn har over mange år vært vitne til store forandringer i barns hverdag.

Barnehagens utvidede åpningstider innebærer at største delen av mange barns våkentid tilbringes der. Åpningstiden gir paradoksalt nok barnehagen en stor mulighet til å forme dagen slik at eventuelle ensidigheter i barnekulturen forøvrig kan balanseres ut. Jeg tenker først og fremst på barns mulighet eller manglende mulighet til frilek.

I en tid da fokus på målbar kunnskap i økende grad også berører førskolebarnet, arbeider barnehagefolk verden over med å belyse utviklingsmessige fortrinn ved frilek.

Barns rett til lek ble i 1989 nedfelt i FN som en menneskerett. I dag trues rettigheten ikke lengre bare av fattigdom og barnearbeid, men også av et stadig større læringstrykk og økt vektlegging på intellektuell ferdighet.

I en undersøkelse gjort av den amerikanske barnelegen Dr. Kenneth R. Ginsberg (2006) framgår det at barns tid til frilek drastisk minsker til fordel for skjemalagte voksenstyrte aktiviteter. En slik utvikling får steinerbarnehagen til å framstå som en motkulturell impuls der frileken får stå i høysete.

For å kunne målbære de utviklingsmessige fordelene ved frilek må vi alliere oss med den forskning som gjøres og i tillegg tror jeg vi må bli formidlere av det vi selv observerer i egen praksis: vi har sett hvordan ansiktsfarge og pust endres, hvordan stemmeleie og konsentrasjon påvirkes under frilek; vi har øvd oss i å se hvordan frileken påvirker barns fysiske, mentale og sjelelige motstandskraft.

Nå gjenstår det å øve oss på å formidle hva vi observerer slik at vi kan slå ring om barndommens kraftkilde og barns rett til en verdig barndom.

Michaela Glöcklers bok "Barndomen, Hälsans Källa" (2006), formidler denne retten på en genuin måte og løfter leken inn i en større sammenheng.

I skrivende stund brister frukttreets knopper og et flor av blomster står på vent - de er akkurat som barn idet de kaster seg ut i lek.

Det er henrykkelsens tid og alt vi behøver er å gi oss hen.

Takk til gode bidragsytere og gode lesere!

God Sommer.

For redaksjonen, ved Mette Johannessen.

Nytt fra styret

Kjære kollegaer!

Styret har som nevnt hatt en arbeidshelg på Røros i mars. Denne vakre fjellbyen inspirerte oss så mye i arbeidet at vi tenkte at her kunne vi arrangere et barnehagestevne midt i hjertet av det gamle kultur Norge. Hele byen er som et levende museum hvor man kan hente styrke og litt urkraft. Følgende styremøte var i forbindelse med årsmøtet i Drammen. Her var alt lagt til rette for oss så arbeidet gikk som en drøm, mens elven rant stille ved siden av og broen Ypsilon sang sine toner. Noen gjøremål har vært knyttet til media og mediehåndtering. Det er krevende, men bevisstgjørende å forholde seg til media. Tanke og språk må klinge sammen slik at det blir forståelig for folk. Et omfattende høringsforslag om ny finansiering er kommet fra departementet. Høringsfristen er 31. Juli. Dette er et studie i seg selv å forholde seg til og jeg synes det er viktig å følge med på særlig PBL sine nyhetssider i denne saken. Det er komplisert materie å gjennomtrengre og her er PBL en god samarbeidspartner. Det er også viktig at hver enkelt barnehage følger med i sin egen kommune i disse spørsmålene.

Det er særlig fire punkter:

1. Kapitalkostnader, hvordan skal dette regnes ut på en rettferdig måte, er ikke godt nok i forslaget som er fremmet.
2. Interkommunalt samarbeid må tydeliggjøres bedre
3. Tilbakebetaling til kommunen ved evt. nedleggelser er ikke gunstig
4. Hvordan ser kommunen på utvidelse av barnehageplasser i eksisterende barnehager og bygging av nye steinerbarnehager i den kommunen hvor dere driver fra 2011?

Planleggingen av høstens barnehagekurs tar styret tar aktiv del i, både med hensyn til innhold av kurset og det å hente inn kursholdere. Vi merker oss at det blir vanskeligere å skaffe kursholdere til kursene og antar at barnehagene har sin oppstart akkurat i denne tiden. Kanskje det er på tide å tenke annerledes rundt dette kurset, tidspunktet er ugunstig for de fleste.

Styret har vært med i evaluering av fagdagene for 1.klassepedagogene og arbeider for at disse fagdagene skal fortsette neste år.

Et styrerkurs til høsten er også under oppseiling hvor Grete Gulbrandsen, Gro Løkken og Bjørg Lobben Røed fra styret skal påta seg ansvaret for innholdet. Den praktiske siden av kurset blir i regi av RSH. Kom gjerne med innspill og ønsker til temaer i forbindelse med dette!!

Nye møter med NORENSE blir det også før sommerferien for å se på ulike finansieringsmodeller. Jeg håper dere ikke glemmer forslagene som er kommet ut. Ellers takker jeg for all tillit dere viser oss i styret.

En herlig og inspirerende forsommer ønskes dere alle.

Beste hilsen
Bjørg Lobben Røed
Styreleder.

Forbundets styre:

Grete Gulbrandsen (gretegul@gmail.com) er sekretær i 30 % stilling. Hennes engasjement varer til 2014. Grete arbeidet som førskolelærer fra 1973 i privat og offentlige virksomheter. Har vært 10 år i Steinerskolen som klasselærer, men ville tilbake til Steinerbarnehage. Hun er styrer på Linden Steinerbarnehage.

Bjørg Lobben Røed (lo-roed@online.no) er styreleder og arbeider opp mot steinerskoleforbundet, PBL og har 30 % stilling. Hun er innvalgt til 2015. Bjørg har arbeidet med steinerpedagogikk i over 25 år, både i barnehage og skole. Hun er styrer i Aurora Steinerbarnehage på Nesodden som hun startet 1990.

Mette Johannessen (aarstidsbrevet@hotmail.com) har 10 % stilling som IASWECE-representant og 20 % for å redigere og distribuere Årstidsbrevet. Hun er innvalgt i styret til 2017. Hun har arbeidet med steinerbarnehagepedagogikk i mer enn 20 år, både i Sverige og Norge. For tiden arbeider hun med 6-årsgruppen på Steinerskolen i Lillehammer.

Gro Løkken (groeland@online.no) fra Drammen er innvalgt til 2011. Hun har i en årrekke arbeidet med helsepedagogikk i Sverige. De siste 14 årene har hun arbeidet i steinerbarnehagen i Drammen og har bl.a. startet ny barnehage der.

Nytt fra Førskolelærerutdanningen ved RSH.

Kjære venner,

Så er vi kommet til Årstidsbrevets sommernummer, og et barnehageår er snart over.

Det er også et studieår ved Steinerhøyskolen og for meg som nå går over i pensjonistenes rekke, er det en gylden mulighet til refleksjon og takk – samtidig som dere sikkert vil vite litt om hvordan det går på høyskolen.

Når man blir riktig voksen – det er da alle de givende opplevelsene dukker opp: Jeg husker den gode følelsen det var å dra hjem fra barnehagen. Jo da, sliten kunne en av og til være, men aller mest fylt av glede over å ha delt dagene med livsglade barn og med medarbeidere og foreldre som beriker, utfordrer og gir mulighet og inspirasjon til egen utvikling! Og som en nødvendig kraftkilde er alltid 'vår 13.sans': Sansen for Humor – kjærlighetens lillesøster, den varme, inkluderende humoren!

I disse tider er det også bevisstheten om å bruke energien på riktig måte: I stedet for å kjempe mot 'det onde', vil vi arbeide for det gode. Kfr. Moder Teresa: Jeg vil ikke være med å kjempe mot krig – jeg vil arbeide for fred! Noe av det gode vi arbeider for, er steinerpedagogikken! Årene ved Steinerhøyskolen har også vært fantastiske: Å få arbeide sammen med et så engasjert og kunnskapsrikt kollegium, er en gave! I den senere tid har kravene til dokumentasjon og administrasjon tatt mye kraft og tid, men skolens studenter gir oss stadig påfyll av både inspirasjon og energi. De er engasjerte, lyttende og flotte samarbeidspartnere.

Vi skulle ønske det var ennå flere av dem!

På førskolelærerlinjen har vi i år hatt 16 Bachelor fremleggelsen. Ekstern hovedsensor P.C. Kjerschow er meget imponert både over oppgavens innhold og presentasjon! Det er vi også! Og takk til alle øvingslærerne og medarbeiderne i barnehagene for at dere gir studentene muligheten til å få relatere teori til praksis - en vesentlig del av studiet!

En av våre viktige oppgaver fremover er, gjennom lek og praktisk og kunstnerisk aktivitet å bevisstgjøre – og sette ord på - all den kunnskapen barna får tilegne seg i steinerbarnehagene gjennom lek og praktisk arbeide. For å skape trygghet for foreldrene, er det viktig at vi videreformidler dette – spesielt med tanke på det kunnskapspresset vi nå også opplever overfor barnehagene.

Takk for alle glade, lærerike og givende møter med dere i barnehagene, på kurser, seminarer og barnehagemøter i inn- og utland!

Selv om jeg fra høsten ikke lenger er knyttet til RSH, vil jeg fremdeles bidra ... Å arbeide med og for barn er verdens viktigste jobb

Ha en velfortjent, herlig sommerferie!

Eva Sol og kollegiet ved RSH's førskolelærerlinje.

Mari Rise Knutsen (mari.rise.knutsen@hotmail.com) fra Oslo er innvalgt til 2012.

Hun har arbeidet flere år i offentlig barnehage. Hun er steinerførskolelærer og har i flere år arbeidet som pedagogisk leder ved Eventyrbrua Steinerbarnehage.

Sigbjørn Hegland (sigheg@gmail.com) fra Stavanger er innvalgt til 2013.

er utdannet på deltidsutdanningen på RSH, ferdig 2007. Har arbeidet mange år i Bukkene Bruse, Stavanger, er nå styrer i Biå Steinerbarnehage, Stavanger.

Astrid Helga Sundt (astrid.sundt@gmail.com) fra Bergen er innvalgt som vara til 2013.

Hun tok master på RSH 2007. Har arbeidet mange år i Tryllefløyten og er nå styrer ved Eplekanten Steinerbarnehage, Bergen.

Hege Næsheim (hege@nexit.com), som arbeider ved Solrosen Steinerbarnehage i Oslo, er innvalgt som vara til 2012.

Caroline Alfson Peterson (caroline@rshoyskolen.no), sitter i styret som representant fra førskolelærerutdanningen ved RSH.

Stor takk til Drammens kollegaer

Vi kom til Drammen by og like ved Drammenselven på Union brygge og nye hotell ble vi alle tatt imot med varme og omsorg.

Solen skinte om kapp med våre gode venner i Solstreif og Solhagen steinerbarnehager

Vi fikk alle et uforglemmelig opphold i Drammen. Først ble vi innlosjert som de første gjester på Petter Stordalens rockehotell. Louise De Forest vår kjære foredragsholder fikk selveste Las Vegas Suiten. Slik gikk det slag i slag med matservering i gamle erverdige Union lokaler og underholdning av selveste Stella Polaris. Åpningen av stevnet foregikk så i Drammen teater, en vakker opplevelse det også. Vi tar hatten av for våre venner i Drammen som gav oss disse fantastiske dagene. Vi ble ført rundt som av en varm, usynlig hånd som tok vare på oss alle og la alt til rette for oss så vi bare kunne ta imot og reise hjem fylt av mange og gode inntrykk, tanker, inspirasjon og vakre opplevelser.

Tusen takk kjære kollegaer.

Menneske du vakre sjel

Menneske du vakre sjel.

Dine øyne er kloke.

Ditt vesen er varme.

Ydmyk står du i verden med din store kunnskap.

Stille og sterk er din glede.

Takk for at du finnes.

B. L. Røed

Beste hilsen
Björg Lobben Røed
Styreleder

...ferat fra Cape Town februar/mars 2010

I 1998/1999 hadde jeg et friår fra barnehagen. Jeg var delvis på reisefot og delvis jobbet jeg i Sør Afrika. I løpet av dette året skrev jeg reisebrev som jeg sendte hjem til familie og venner. Jeg husker jeg skrev i et av de første brevene at vi måtte lære oss at: T T T (ting tar tid) Vi ble satt på tålmodighetsprøve gang på gang. Det nyttet ikke å tro at her kunne vi bare sette i gang å få ting gjort, nei vi måtte faktisk lære å senke skuldrene og øve oss i at T T T.

Etter det året, trodde jeg at *det* hadde jeg nå lært, men jeg må innrømme at etter å ha jobbet noen uker hvert år i Cape Town de sist årene blir min tålmodighet fremdeles satt på prøve når det gjelder å få ting gjort.

Ikke det at ting ikke skjer, men det går så utrolig langsomt og det er så mange hensyn å ta. Jeg undrer meg noen ganger over hvor mange barn vil nyte godt av arbeidet vi gjør? Hvor lang tid vil det ta før vi klarer å skape barnehager hvor barna får dekket primærbehovene sine som stell, mat og den omsorgen de trenger?

Samtidig ser jeg flere og flere som prøver så godt de kan å forandre barnehagen sin til et trygt og godt sted for de aller minste. Forståelsen for hvor viktig de første årene er for et lite barn har begynt å våkne. Holdningen har vært og er fremdeles hos noen at det er ikke så farlig med de minste..... Kunnskap og innsikt i barnets utvikling de første årene er med på å skape forståelse for hvorfor vi må prøve å tilrettelegge en trygg ramme rundt barna.

Mulighetene som er gitt i Townshipsen er små, både når det gjelder det fysiske miljøet og de altfor store barnegruppene. Likevel tar vi noen små skritt i riktig retning hele tiden. Basert på disse tankene vil jeg gjerne gi et lite referat fra prosjektet "Baby-care"

For å forstå hvorfor det ikke alltid er like lett å gjøre fremskritt, eller at det tar mye lengre tid enn man håper og tror, må vi forstå at "livet" i Townshipsen er annerledes enn det vi er vant til i vår del av verden. Det er mange ting som virker inn på hverdagslivet.

Et eksempel er transport til og fra Townshipsen. De fleste er avhengig av såkalte taxier (få har egen bil) Når disse er i steik, noe som skjer titt og ofte har man ingen mulighet til å komme seg til sentrum, eller dit hvor kursene våre holdes. Det betyr at vi kan risikere å få 2-3 studenter den ene dagen og kanskje 12-15 neste dag hvis vi er heldige. Det var vi denne gangen.. Vi startet kurset "Baby-care" mandag med tre studenter og innen onsdag var vi 15 som fullførte et to ukers kurs

Krabbedukker og tovete baller

Diskusjon og gruppe arbeid

Vi tilbrakte noen flotte dager sammen og gav hverandre gjensidig inspirasjon. Like viktig som selve kurset er samtalene mellom studentene. Vi hadde to studenter fra Zimbabwe som gjorde sterkt inntrykk når de fortalte om hvilke forhold "deres" barn levde under.

I tillegg til den mer teoretiske delen av kurset, hvor vi fokuserte på hvordan forstå det lille barnet og se hvilke muligheter vi har, rakk vi også å lage noen flotte krabbedukker og vi tovet baller.

Siste dagen inviterte vi alle daglige ledere fra de barnehagene hvor studentene kom fra. Vår intensjon var at de skulle få et lite innblikk i hva vi hadde vært gjennom, samtidig som de også selv fikk en oppdatering på småbarnspedagogikken.

Jeg gav et tilbakeblikk på alt vi hadde vært gjennom disse to ukene, samt diskusjonene vi hadde hatt. Blant annet tema: etterligning og forbilde. Et tema vi alle var enig om var vesentlig i arbeid med barn, selv om det ikke er lett å gjennomføre til enhver tid. Vi er alle i samme båt uansett hvor i verden vi befinner oss. Og målet vårt er det samme, skape et best mulig grunnlag for de aller minste ut fra de forutsetninger vi har.

Hvordan skal vi klare å omsette i praksis det vi har lært om barns utvikling og hva det trenger? Det er et spørsmål vi stiller oss, ikke bare i Sør Afrika, men i hele verden

- Vi vet at barnet trenger nok rom til bevegelse, men hva gjør du med 30 barn i et rom som ikke er større enn 12 m²
- Vi vet at barn trenger leker og materiell som stimulerer alle sansene. Men hva gjør du når du bare har *en* dukke og 30-40 barn?
- Vi vet at det trengs vann for å stille de små barna, men hvordan løser vi det når vi ikke har vann i rommet, men bare *en* kran ute?

Det er det grunnleggende som mangler. Ting som vi tar som en selvfølge, riktig ernæring, stellemuligheter, soveplasser, leketøy, muligheter til bevegelse osv... Det føles som en dråpe i havet når studentene kommer tilbake til sine barnehager med en liten dukke og en ball som skal deles mellom 30-40 barn. Likevel, det gir inspirasjon og det vil alltid være noen barn som nyter godt av det.

Fordi vi ikke har mulighet til å hjelpe alle, bestemte vi i fjor at vi skulle velge ut to barnehager som vi ønsker å "ruste opp". Det ble ikke noe lett valg, fordi det er så mange som kunne trenge hjelp, men vi valgte ut to barnehager som har vært i utvikling over flere år og hvor daglig leder selv har tatt utdanning ved CCE (Center for Creative Education)

I den ene barnehagen har de to grupper med de aller minste 0-2,5 år og har gjennom de siste årene prøvd å skape et godt miljø for de minste, både gjennom det fysiske miljøet inne og gjennom utdanning av de som arbeider med de små. Likevel er det et stykke igjen til primærbehovene er dekket.

Den andre barnehagen er helt ny, dvs. de har en bygning, (et murhus) men stort sett ingen ting i rommene. Barna sover og spiser på gulvet som har avkappete teppebiter her og der. Det er kaldt og rått for barna å ligge, sitte og krabbe på gulvet. I tillegg er de som passer disse barna tilfeldige kvinner som ikke har noen form for utdanning eller kunnskap om det lille barnet.

Det betyr at vi ikke bare må hjelpe til med å innrede og tilrettelegge det fysiske miljøet, men også veilede de som har omsorgen for disse barna. Derfor er kursene, selv om de er korte, så viktige i dette arbeidet. Gjennom kursene får de et lite innblikk i hva det dreier seg om og hva som er det aller viktigste i møte med de minste barna.

Begge barnehagene som ønsker å være med i prosjektet må blant annet:

- Være villig til å forandre barnehagen til et bedre sted for de minste
- Sendte sine ansatte på de kurser som blir holdt av CCE

I fellesskap med CCE har vi bestemt at til neste år skal jeg være en uke i hver av barnehagene. Sammen med de ansatte skal vi se hva som er mulig å gjøre rent praktisk, samtidig som veiledning underveis kan finne sted. De andre to ukene har vi satt av til et nytt kurs med "Baby-care".

I mellomtiden fortsetter arbeidet i Cape Town. CCE er heldige som har frivillig ungdom fra Tyskland som hjelper til i de barnehagene som er med i prosjektet. De er der et helt år og gjør en formidabel innsats.

Siden jeg dro hjem i mars har de malt veggene i den ene barnehagen og holder på å lage leketøy, blant annet stoffballer, puter, tepper og lignende. Det hjelper når mange hender er i sving. Det er de små forandringene som hjelper oss til å se at det nytter og vi fortsetter å se etter muligheter som vi alle kan bidra med.

Det trengs senger!

Teppet på bilde er kjøpt inn av penger som to jenter (8 år) fra Arendal hadde gitt til "prosjektet vårt"

Ønsker å avslutte dette lille referatet fra arbeidet i Cape Town med noen tanker som kom opp på kurset. Vi snakket om kjærlighet, betydningen av det, men hva legger vi i ordet kjærlighet?

Jeg lar det stå på engelsk slik det ble formidlet

-Love is for me a sense of belonging, safety and to be cared for

-Love is healing and giving, and demanding nothing in return

-Love is to share what you have in your heart and give sympathy to those who does not have love.

-Love is to learn to accept the children for who they are

-Love is to love myself and to care from my heart

-Love is the most important thing to surround the babies and all human beings, it is essential to be loved and respected

Med disse tankene vil jeg igjen takke alle som er med å støtte dette prosjektet, spesielt IASWECE, Stjerneglimt og alle som har gitt bidrag

Alle bidragene som kommer inn blir brukt uavkortet til de to barnehagene som er med i prosjektet.....

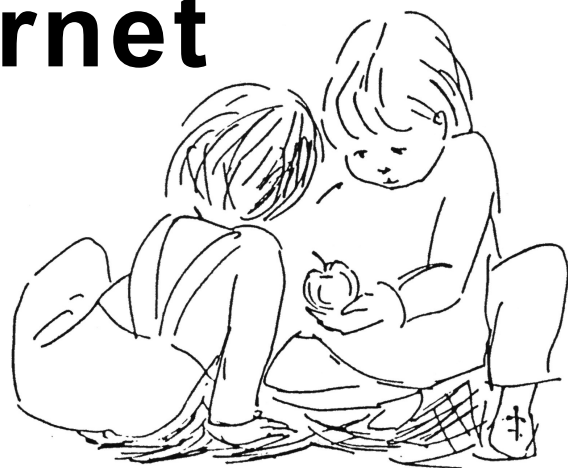
Arendal mai 2010

Eldbjørg Gjessing Paulsen

Det lille barnet

del 2

Michaela Glöckler

Denne nedtegnelsen og oversettelsen er basert på et video-opptak av foredragene, som ble holdt på engelsk.

Jeg var ikke selv til stede, så jeg har kun forholdt meg til video-opptaket.

Det er ikke alltid like lett å høre hva som sies på grunn av støy (hosting og lignende), men i det store og hele bør det meste være korrekt.

Jeg tilkjennegir umiddelbart at jeg ikke har inngående kjennskap til antroposofisk litteratur, så det er mulig jeg har brukt nye eller andre ord der det allerede finnes et etablert norsk vokabular. Mitt håp er at det likevel er forståelig ut fra sammenhengen. Det er også lagt inn noen fotnoter der jeg har funnet det naturlig.

Jeg har forsøkt å være så tro som mulig mot originalen, og har ikke gjort noen bevisst omarbeidelse av det som sies. Det er derfor en god del innskutte bisetninger, slik det vanligvis er i muntlig fremstilling. Oversetter Gudbrand Aasen.

Tre foredrag (i sammenlagt 8 deler) fra barnehagestevnet på Hedemarken, 2008.

Hva er den høyre armen i denne femkantende stjernen? Hva er det som fremdeles mangler? Selvfølgelig kompetansen hos læreren. Pedagogisk metode. Hva er spesifikt med Steinerpedagogikk? Det er ikke å se på alderen, gjøre aldersbestemt pensum, være snill mot barnet. Det er bare forutsetningene. Så kommer metodikken, og hva er det? Hva er Steinermetodikk? Dette var det mest sårbare punktet for Rudolf Steiner, for hans lærere kunne ikke steinermetodikk. Derfor handler de fleste av hans pedagogiske forelesninger om metodikk. Steinermetodikk er kunstnerisk, og hva er dette?

Det er ikke å male eller å lage musikk. Du kan til og med gjøre en kunsttime veldig ukunstnerisk. Og du kan gjøre en matematikktime veldig kunstnerisk. Så metodikken har ingenting med innholdet å gjøre.

"Hodos" er et gresk ord. "Methodology" på gresk lyder "Met- hodos". Det betyr å følge en sti. "Hodos" er en sti. Så det er veien du går får å nå et mål. Og Rudolf Steinermetodikk_

er; mål og prosess-orientering i balanse. Det er egentlig å "gå målet"¹ Å prosessere målet. Å ikke bare handle uten å vite hva du vil oppnå. Heller ikke å identifisere et mål, og så bare presse det inn.

Det er kunstnerisk, og det betyr å være strengt prosessorientert uten noen gang å miste målet av syne.

En lærer som ikke vet hva han vil oppnå er selvfølgelig ingen lærer, så vi er nødt til å ha et mål. Men veien dit er prosessorientert, og det betyr og trenger en karakteristikk-metode. En prosess kan du aldri definere. Du kan bare karakterisere den, beskrive den. Det er interessant.

Det er tre hovedsynder som er totalt imot en kunstnerisk metodikk. Den første er å lage definisjoner; "Det er slik, og hvis du ikke gjentar det på samme måte så forstår du det ikke". Den andre synden er: "Jeg kan dette, og du gjør fremdeles feil. Jeg er sjefen som kan bestemme over deg, skyld på deg, si herregud, dette er riktig og dette er galt". Det er den andre synden.

Den tredje synden er: "Jeg vet hvordan en skal finne målet, jeg kjenner veien. Bare følg etter meg."

Så vi kan være totalt ukunstneriske i det vi definerer i stedet for å karakterisere og beskrive omhyggelig.

Vi kan klandre barna, mobbe dem svært diskret, hvis vi føler oss ovenpå når barna synes svake. Hvis vi føler oss sjefete² og barnet føler seg... jeg vet ikke hva som er det motsatte av sjefete³... bare usjefete.

Kunstnerisk ville det være helt motsatt: "Du gjorde det på den måten. La oss nå finne ut hva som er utfallet av ditt såkalte "feilgrep". For eksempel; hvis et barn velter en vannmugge ned fra et bord. Vannet vil renne utover gulvet. Kanskje blir muggen knust, og det vil være en stor katastrofe. Du sier: "Hvorfor gjorde du det!? Du må være forsiktig!" og lignende. Men antar du virkelig at det var barnets dypeste ønske å gjøre det?

Eldre barn kan gjøre dette som en provokasjon i ren desperasjon. Men provokasjoner har årsaker. Så for oss som voksne er en ulykke eller en feil alltid en stor utfordring for vår empati. Desto mer vi forstår av hvorfor barnet ikke var i stand til å håndtere dette riktig, desto bedre kan vi hjelpe dem. For oss er hver feil en ressurs til pedagogisk inspirasjon slik at vi kan forstå *dette* barnet bedre. Og hvis barnet ikke føler seg klandret, men hjulpet, blir det avslappet og føler seg elsket. Du kan selvfølgelig vise at du ikke er glad for denne ulykken, men det er åpenbart at det ikke er slik det skal gjøres. Men nå kan du sammen med barnet finne ut hvordan problemet skal løses, så vennlig som mulig, slik at barnet lærer hvordan det skal håndtere dette.

For læreren er hver feil en ressurs for empatiutvikling, og for barnet en mulighet til å lære.

Når vi er voksne ønsker vi alle å være autentiske, men hvordan utvikler vi autenticitet i barnet? Bare hvis du tillater og *gleder deg over* feil etter feil, mistak på mistak. Det er muligheten til å bli autentisk. Kun gjennom dine egne feil og erfaringer blir du autentisk. Du blir ikke autentisk hvis du bare kopierer det å gjøre alt riktig.

Dette er den kunstneriske tilnærmingsmåten, den følelsesmessige og empatiske tilnærmingsmåten som betyr å elske mistakene og feilene, fordi fra

erfaringen "hva gikk galt?" lærer barnet å bli selvstendig og autentisk. Det føler seg støttet, hjulpet og forstått, og det er grunnlaget for en tillitsfull relasjon.

Og så den tredje. Den er enklest å håndtere i barnehagen, i skolen er det vanskeligere. Alle mennesker er ensidige. For eksempel er det lærere som bruker sin metode, hvordan lære barna og lese og skrive, alltid samme metode. Eller i matte, fysikk, kjemi. En måte å forklare på.

Men i en klasse er det kanskje 20 elever. Og kanskje halvparten av dem har andre måter å lære på enn læreren.

Min mann var matematikklærer over 20 år på en Steinerskole, og han fortalte meg en annen historie. En historie fra hans første tid som lærer. Dette var også i 9.klasse.

Han forklarte noe, og spurte om hvor mange som ikke forstod. Mange av barna rakte opp hånden. Han forklarte igjen og spurte på nytt. Det var noen færre som rakte opp hånden, men fremdeles en god del. Han forklarte en tredje gang og spurte igjen. Omtrent de samme rakte opp hånden. Og før han rakk å tilkjenne sin forbløffelse og si: "Nå har jeg forklart dette tre ganger. Hvorfor følger dere ikke med?" og lignende ting, var det en pike som rakte opp hånden og sa: "Men Herr Glöckler, du forklarte det helt likt alle tre gangene!"

Han sier at han lærte mer av denne opplevelsen enn av hele sin akademiske utdanning.

Barna er våre lærere hvis vi kan lese barnet, lese provokasjonene, hvis vi ønsker å forstå dem, da lærer de oss.

Han begynte å studere hvorfor de som hadde rakt opp hånden ikke klarte å følge hans metodikk, hans måte å forklare på. Han møtte disse barna en og en, og innså at en del av disse barna var meget flinke, men hadde helt andre veier. De gikk ikke bare rett frem, men i sikksakk, eller i sprang. Dette er ikke mindre inspirert, de når målet.

Så han oppdaget; en god lærer hjelper ethvert barn til å finne *sin* måte å lære på, hvor dette barnet kan gjøre det best. Og hvis barnet ønsker å lære noe annet og dette er

vanskelig, gir læreren støtte, men er først sensitiv for andre måter å lære på. "Det er mange veier til Dornach".

Å se forskjellen på målet og veien dit. Er det ikke vakkert å dele det samme mål, men være fullstendig individuell i valget av vei dit? Hvis vi når det høyere selv, gjør dette at vi forstår hverandre totalt. Desto mer personlige vi blir, desto vanskeligere blir vi, fordi vi er alle forskjellige.

Hvis vi kultiverer begge sider, målet der vi alle er like, der vi alle er kommet til Norge til dette vidunderlige sted ved stranden, men alle fra forskjellige hus og veier, da blir vi kunstnere.

Vi gjør alle det samme bildet, men på forskjellig måte. Vi når alle det samme målet, men forskjellig.

Dette er hva middelaldermystikeren Meister Eckhart ⁴ formulerte så vidunderlig på følgende måte: " Hvis jeg var en konge uten å vite at jeg var en konge, da ville jeg ikke være noen konge". Så hvis jeg ønsket å være et vidunderlig høyere selv, men ikke har muligheten til å kjenne dette på en veldig personlig måte, ville jeg ikke vite hva det var.

Dette er undervisning. Dette er metode. Å hjelpe personen å bli overpersonlig. Det er gjensidig gjenkjennelse, gjensidig læring, dialogisk interaktiv læring. I dag har vi denne metoden også mer i mainstream⁵, forståelse, empati, men på Steiners tid var det fremdeles ukjent.

Det siste poenget kjære venner, er hva som gjør utdannelsesverdenen til Steinerutdannelse. Det er identiteten til konseptet. Det er så å si hodet til den femkantete stjernen. Det er den spirituelle orienteringen. Steinerutdannelse har en spirituell orientering som ikke er diffus, som er helt klar, som er overkonfesjonell, men veldig presis. Ånden⁶ som orienterer oss i utdannelsesverdenen er å identifisere tankens kraft som menneskenes spirituelle arv.

Vi arbeider med realitetene av tenkning, med realitetene av ånden i form av bedre og bedre forståelse. Denne vidunderlige kraft; tanker, lover, konsepter, visdom, er det som bringer frem og stimulerer enhver utvikling.

Hvilken ånd er det, hvilken tanke, hvilket

konsept, hvilket livsideal er det jeg tjener med min utdannelse?

I denne spirituelle orienteringen vil jeg bringe inn et bilde. Bildet av Christofferus ⁷. Christofferus ønsket å tjene den mektigste enhet som fantes. Han ender da i kongens tjeneste, men oppdager at kongen er redd for djevelen. Så da blir djevelen for ham den mektigste. En dag han går med djevelen kommer de rett mot et kors, og djevelen går utenom. Christofferus innser at djevelen er redd for å møte korset. Så nå søker han etter hvem som er bak dette korset? Hvem er Kristus? Hvem er visdommen som styrer evolusjonen? Hvem er tanken, konseptet bak evolusjonen, menneskene, oss? Han blir fattig, letende, blind, og ender opp som ferjemann på elven der han bringer mennesker frem og tilbake. Han ender opp på terskelen.

Jeg vil starte i morgen med hans gjennombrudd, og ønsker dere en god natt.

¹ "Walk the aim"

² "Bossy"

³ Unbossy

⁴ ca.1260-1320

⁵ Hun mener sannsynligvis offentlig skole.

⁶ "The Spirit"

⁷ St. Kristoffer

Leken fødes på stellebordet

Av Birgitta Knutsdotter

Maria er ti måneder gammel og hun kan ennå ikke gå. Når hun kryper rundt på gulvet finner hun en skje. Hun kryper frem til meg, støtter seg mot kneet mitt, rekker skjeen mot munnen min og smatter -- slik at jeg skal forstå at hun later som hun mater meg. Hun nikker til meg med en viktig mine for å markere at dette er lek.

Når det lille barnet er fem-seks uker gammelt skjer det noe. En dag ser babyen på oss med et nytt blikk som ikke viker. Barnet står vid åpen og klar til å ta imot oss i sin verden. Så former det den lille munnen sin og sier «Oh, oh.» Den første lille samtalen er i gang. Og barnet svarer med et smil, et smil som brer seg ut over hele kroppen. Dette smilet er så herlig at vi forsøker å fremkalle det, igjen og igjen.

Små barn kan også leke

Så snart barnet er våkent og ikke gråter, vil vi få det til å le. Vi kysser det på magen, bubbelibubber, biter i ørsmå tær, vi sier: «Nå kysser jeg deg i stykker,» eller «Nå spiser jeg deg opp,» og andre uhyggelige ting. Og med ansikt, stemme og mimikk forteller vi at: «Dette er ikke det det ser ut som, dette er lek.» Vi høres helt annerledes ut når vi trøster den lille. Da senker vi stemmen, og vi ser alvorlig deltagende ut. Leken fødes av smilet.

På område etter område innfører man leken. Man husker barnet rundt i luften, man lekeskremmer det med: «Nå kommer jeg og tar deg!». Man kysser bamsen god-natt, og lar dukken smake. Når barnet sitter og river i avisene, tolker man det som en lek: «Du later som du leser avisen!» Når de banker i kasserollene, spør vi: «Hva er det for mat du lager i dag? Kan pappa få smake?» Hele tiden er den voksne litt foran barnet, åpner dørene til lekens verden, og lokker barnet med inn. Vi vinker adjø når de sier at de skal ut til bilen for å kjøre og handle. «Kjør forsiktig!», sier vi da, og lurar på hva de har handlet når de kommer tilbake. Slik har voksne lekt med sine barn til alle tider.

*Rida, rida ranka
Hästen heter blanka
Vart skall du rida?
Vad skall hon heta
jungfru Margareta
Den tjocka och den feta*

Dronning Blanka, som lot sin sønn Håkon ride ranke på fanget sitt, døde i 1363! Siden ble Håkon konge i Norge. Ennå i dag later vi som vi er dronning Blanka, og lar de små barna våre ride ranke på fanget.

Barn som får denne starten av foreldrene sine, av andre voksne eller eldre barn rundt seg, får tilgang til en fortrollet verden der alt kan skje. De skaper seg indre bilder som blir klarere og tydeligere jo mer de leker. For det som skjer, det skjer jo inne i barnas hoder. For sitt indre blikk transformeres og forvandles verden. Stoler i en rekke blir til buss. Noen steiner og kvister blir til et hus med stue, kjøkken og bad. Barna blir til løver, hester og kaniner bare ved at de sier at de er det. «Da var jeg en hest,» — og så var han det.

Hvert barn er født med en evne til å leke - akkurat som det er født med evne til å snakke. Men for at leken skal utvikles må vi leke med barna, lære dem å forstå lekesignalene og å skille «på liksom» fra «på ordentlig», lære dem hvordan man gjør når man later som, lære dem at «ordne, ordne, ordne» betyr at man reparerer bilen, lære dem at «Da var du storesøsteren, og jeg var lillesøster» betyr at det er det vi skal leke nå. Marias mamma i det første eksemplet har lekt med henne fra første stund. På stelletbordet satt **en** stor tøy-dukke som hun snakket gjennom, og tøyset med.

Den voksne er den beste lekekameraten

Til å begynne med er den voksne den beste lekekameraten.

Vera har akkurat fylt to år. Plutselig sier hun: «Ha det!» til meg, og vinker. Hun har inntatt den betydningsfulle holdningen som barn signaliserer lek med. «Ha det, Vera, hvor skal du hen?» lurer jeg. «Handle,» blir svaret. Hun går noen skritt nedover alleen, gjør håndbevegelser som skal vise at hun legger varer ned i handlevognen. Så kommer hun tilbake. «Hei Vera, Hva har du handlet?» lurer jeg, da hun er tilbake igjen. «Eple,» sier hun og strekker den tomme hånden sin frem med et usynlig eple til meg. «Takk, skal jeg få det?» Vera nikker. Da kommer Marie. «Vera har vært i butikken og kjøpt epler. Jeg har fått ett,» forklarer jeg. «Kan jeg også få et?» lurer Marie på. Da ser Vera bekymret ut. Hun tenker. Så går hun ned i alleen igjen, gjør sine handlebevegelser, og kommer smilende tilbake med et usynlig eple til Marie. Hun hadde bare kjøpt ett den forrige gangen. Under hele oppveksten elsker barn at de voksne leker med dem.

Hvis man i førskolelærerutdannelsen har lært at barn under tre år først og fremst er opptatt av å finslupe den motoriske utviklingen og å leke sensomotoriske leker, nøyer man seg kanskje med at barna kryper rundt, banker, lukter, og smaker, og tenker kanskje ikke på at all denne aktiviteten kan fa mening i en lek. Man kryper ikke bare rundt, man er en løve på jakt. På en småbarnsavdeling så jeg barnehagens styrer komme krypende med fem små barn i rekke bak seg. Hun hadde en tverrstripet genser. Barna var ville og ustyrlige. Da ble hun en tiger-mamma, og straks ble barna tigerbarn på vei

ut i jungelen. (Leken er et magisk middel til å kle på seg og gå ut som i dette eksemplet.)

Mange barn begynner i barnehage allerede når de er ett og et halvt år gamle. Det er derfor viktig at personalet leker med de små. Det er like viktig at barna lærer seg å leke som at de lærer seg å spise selv, eller at de blir tørre. Ja, jeg vil nesten si at det er viktigere. Å spise selv og å være tørr, det lærer man seg jo sånn etter hvert, men å leke går ikke av seg selv.

På barnehagen Berget, på den grønne avdelingen, er leken det viktigste. Førskolelærer Birgitta pleide å ta hånd om tilvenningen av de minste barna. Hun lekte med dem, lekte med dem og lekte med dem. Til å begynne med så barna forundret på henne. Lille Tim puttet sandkaken i munnen, Lydia kunne slett ikke se musen i bøtten. Men så begynte de å forstå. Øynene tentes, og et smil spredte seg over barnas ansikter. Etter en måneds tid var de så flinke at de kunne delta i de større barnas lek. «Tim, Lydia og jeg lekte at vi bodde på forskjellige steder. Vi hadde dukker som barn, og vi tok inn dukkeserviset. Vi spiste og vi sov. Når jeg skulle hente noe fulgte de etter meg for å beholde leken i seg. Siden lekte vi at de ble syke. Vi hentet doktorvesken, og de ble leger. Det var en lang lek for barn på rundt to år,» forteller Birgitta

Hun fortalte også at hun satt og leste en bok der det var et bilde av en kattunge. «Den er søt. Vil ha den sa et barn. Ja, det kan du få» sa Birgitta, og lot som om hun løftet katten ut av boken og la den i fanget hennes. (Vi vil også ha!» sa de andre, og da la Birgitta en liten kattunge i hvert fang. De kastet kattungene opp i luften og fanget dem igjen. Slik kunne de leke, bare ved hjelp av fantasien. Slik har vi ikke opplevd før, sa en glad Birgitta.

Når små barn i en barnegruppe leker uten voksnes støtte, har leken sjelden en symbolsk mening. Den er ofte kortvarig, og hopper fra emne til emne. Men når de får hjelp til å lære seg å leke, og til å trene opp lekeevnen, kan de holde i gang en lek over lengre tid og med et tydelig innhold. Iblant er de ville, og hopper fra det ene til det andre, iblant leker de lange og gjennomførte rolleleker. Rikdommen i leken er at utviklingsstadiene ikke erstatter hverandre, men at de finnes der hele tiden. Den hoppende, og den logiske rekkefølgen beriker hverandre - hele livet.

Lek beriker livet

I et lekevennlig miljø der barnets lek blir satt pris på og stimulert, blir leken hele tiden mer kompleks og variert. "Latesomleken", som er den mest høytstående, kan bli like komplisert som livet selv. Skolebarn kan leke en lek som pågår i dager og måneder. Om ikke en uforstående, rasjonell omverden tvinger dem til bli bråmodne og voksne for tidlig.

De lekene vi deler med de høyerestående dyrene

går for seg ganske uforandret hele livet. Å jage hverandre på lek, skremme og true, og sloss på lek, synes å være grunnleggende leker. Vil voksne lette på stemningen, skjemter de ofte på lek ("Sitter dere her og later dere?" med truende lekestemme). Voksne menn skyggebokser når de er i godt humør. Regelleken er heller ikke noe som bare er skolebarnas spesialitet. Den første regelleken er ((Titt titt)), som ettåringen behersker og kan variere til fullkommenhet. Den oppstår i samspillet mellom barnet og den voksne, eller med eldre barn. Små barn leker gjerne rituelle leker med tydelige regler som blir skapt her og nå. Det er bare vi voksne som blir lett trette av dette.

Den som en gang har lært seg å leke, bærer lekeevnen med seg hele livet. Min erfaring er at de som har fått leke og utvikle leken sin, klarer livets påkjenninger bedre. De klarer bedre å gjennomgå det som har skjedd i fantasien, og å se for sitt indre syn hvordan livet skulle kunne være. Vi vet at forestillinger

om saker og ting påvirker hvordan vi handler, og hvordan livet ter seg. Å leke at man er en prinsesse, eller en modig ridder, er ikke bare virkelighetsflukt. Det er en måte å bygge opp selvtilliten sin. Man venter seg helt enkelt å bli behandlet som en prinsesse, man er rett i ryggen og strålende glad. Da hender det at folk behandler en annerledes enn om man ser på seg selv som en stygg andunge.

Barndommen følger en hele livet. Noen sleper på den, bærer den med seg som et sår som aldri gror. Andre bruker den som rutsjebane, og farer like inn i det herlige livet. Slår man seg, gråter man en skvett. Så tørker man øynene, og setter i gang igjen. De som har lekt, har tilgang til mange verdener der de i glede og sorg kan forsvinne for å bearbeide hendelser, skape omveksling eller gi uttrykk for følelser og tanker.

Tidligere publisert i Barnehagefolk 04/1998

Birgitta Knutsdotter Olofssen er pensjonert lekeforsker og forfatter av mange bøker om lek.

ASPEKTER VED BARNETS UTVIKLING.

Belyst gjennom syvårsperiodene.

Frode Barkved.

7. Etterligning.

Med vennlig tillatelse av forfatteren vil vi gjengi Frode Barkveds "ASPEKTER VED BARNETS UTVIKLING" i denne og kommende utgaver av Årstidsbrevet.

Dette utvidete sansebegrep må settes i sammenheng med det andre fenomenet vi beskrev hos Kaspar Hauser; hans sterke etterligningsevne.

Allerede det at barnet helt går opp i sansevirkksomheten og forbinder seg med det sansene formidler ned i dypet av sine organer, viser oss en usedvanlig sterk evne til å hengi seg. Det lille barnet stoler helt enkelt på at verden er verdt å ta opp i seg. Barnet er, kan man si, eksepsjonelt begavet når det gjelder å ta inn verden. Og den som kan ta opp det utenfor seg selv så sterkt må også være like sterkt begavet med evnen til etterligning.

Om evne til etterligning sier Steiner:

" Slik som naturen selv sørger for den rette omgivelsen for det fysiske menneskelegemet før det blir født, så er det oppdragerens oppgave å sørge for den rette fysiske omgivelsen etter fødselen. Kun disse riktige fysiske omgivelser kan virke slik på barnet at dets fysiske organer får det riktige preg. (...) Filosofen Aristoteles har kalt mennesket det mest etterlignende av alle dyr. I ingen annen livsalder gjelder dette i så stor grad som for barneårene frem til tannskiftet. Det som forgår i den fysiske omgivelsen etterlignes av barnet, og gjennom etterligningen gytes barnets fysiske organ inn i de former som de siden får beholde. Man må bare oppfatte den fysiske omgivelsen i videst mulig mening. Det handler ikke bare om det som skjer fysisk i barnets omgivelse, men om alt som skjer i

dets omgivelse, som barnet blir var med alle sine sanser, alt som fra det fysiske rommet kan virke på barnets åndelige krefter. Det handler også om alle moralske og umoralske, alle kloke eller dåraktige handlinger barnet kan bli vitne til. (...) Til de krefter som virker dannende på de fysiske organene hører altså glede over og med omgivelsen. (...) Dersom det er mulig for barnet å etterligne gode forbilder i en slik atmosfære av kjærlighet, da er det i sitt rette element. Derfor bør man virkelig gi akt på at intet skjer i barnets omgivelse som ikke er verdt å etterligne." ¹

Dette poenget følger Steiner drastisk opp i en annen sammenheng:

" La oss anta at det ved barnets side befinner seg et konstant bekymret menneske, en som også har grunn til å være bekymret. Hos det modne menneske gir den fysiske virkning av disse sjelelige bekymringer bare svake utslag i konstitusjon, mimikk og bevegelse. Når vi har bekymringer er munnen alltid litt tørr. Og når bekymringen hos visse mennesker setter seg fast og blir en vane, da går de alltid omkring med tørr munn, med klebrig tunge, med en bitter smak i munnen, ja, sogar, med lett åndedrettsbesvær. Hos det voksne mennesket er disse fysiske tilstander bare svake undertoner i livet.

Men barnet som vokser opp ved den voksnes side etterligner til og med sin oppdragers svakeste fysiske tilstander. Det retter seg helt etter det fysiognomiske uttrykk, etter det som det iakttar, og fordi det jo er helt sanseorgan også etter den bekymringsfulle måten som den voksne anlegger når han taler og føler. Impoderable vekselvirkninger

avspiller seg mellom den voksne og barnet. Har den voksne bekymringer, som etter sin natur er sjelelige, men som åpenbarer seg i fysiske følgetilstander, så iakttar og opptar barnet som imitator disse fysiske virkninger og former sitt eget indre etter dem liksom lyset gjennomtrenger seg med lysvirkninger. Det som uttrykker seg i den klebrige tunge og den bitre smak, blir hos barnet til en indre gestus, en indre mimikk. Gjennom hele dets organisme utvikler det seg et konstitusjonelt avtrykk av den voksnes fysiske opplevelse. Barnet imiterer den bekymrede voksnes langtrukne, bleke ansiktsuttrykk, men det sjelelige innholdet i bekymringen kan det ikke oppta i seg, - det etterligner bare bekymringens fysiske virkning. Resultatet er at den fysiske konstitusjon hos barnet straks blir tatt i besittelse av de åndelige formkrefter som bor i sanse – nerve – systemet. De indre fysiske og finere organer bygger seg opp i overensstemmelse med det som barnet har opptatt i seg av bekymringens fysiske avbilde. Barnet får en organisme som disponerer det for bekymringer, og som lett også mottar slike livsintrykk med bekymring, inntrykk som en annen konstitusjon ikke ville ha reagert på med samme bekymring.

På denne måten blir barnet gjennom sin fysiske organisme oppdratt til å bli et menneske fullt av bekymringer. Vil man være en riktig oppdrager, må man tilegne seg en slik erkjennelse om livets finere virkninger. Det hører til forutsetningen for å bli lærer og oppdrager på samme måte som maleren må ha iakttakelsestalent for fargevirkninger.”²

Her legger vi for det første merke til at en slik innsikt som den nettopp siterte legger en tung byrde på oppdragerens skuldre. *For tung vil noen kanskje si. Det er uansett klart at vi nå nærmer oss et pedagogisk område der det vesentlige ikke handler om hva oppdrageren gjør med barnet, men hva oppdrageren gjør med seg selv.* Dette skal vi komme tilbake til.

Det andre vi merker er at det mellom linjene i forrige sitat ligger et oppgjør med det vi kan kalle ”å skylde på arvekreftene”. Vi vil ikke her mene at arvekreftene er uten betydning. Likevel er det verdt å reflektere over om det alltid er latente arvelige forhold som kommer til uttrykk når ens barn fremtrer med bestemte karaktertrekk, eller om det

er noe de allerede tidlig i barndommen ubevisst har imitert hos sine oppdragere, og dermed blitt disponert for. Om det nå dreier seg om et barn som blir disponert for å møte problemer med bekymring eller virketrang, angst eller pågangsmot, så er det kanskje riktigere å se det som en konsekvens av det faktum at barnet har annammet den voksnes sjelsholdning og dermed blitt disponert for

selv å møte problemer på en viss måte, enn at dette på mysteriøst vis skulle kunne lokaliseres til genene.

Forskjellen på de to tenkemåtene ligger i at dersom man sier at et barn er arvelig belastet da legger man som oppdrager samtidig skylden utenfor seg selv og til et rent biologisk faktum. Dersom man tar i betraktning at barnet imiterer de holdninger og forholdningsmåter man selv har, ja, så er man som oppdrager tydelig medansvarlig for hvilke disposisjoner man gir barnet.

Barnet hermer altså, som vi har sett, innvendig sine omgivelser helt inn i omgivelsenes gester og holdninger, ja helt inn i det som fins i omgivelsen som tanker og følelser. Vi må da forstå det å etterligne tanker og følelser ikke som en våken prosess der barnet etteraper det den voksne tenker

og føler, men at barnet har meget sterke fornemmelser for hva som beveger seg inne i menneskene i dets nærhet, og så å si fanger dette opp i sitt indre, og at det der går inn i barnets organisme og vekst.

Dette som vi kan kalle en instinktiv etterligningsevne vil da ubevisst medoppleve og ubevisst imitere både sin fysiske og sin sjelelige og åndelige omgivelse.

Noen tydelige eksempler som viser den sterke etterligningsevnen hos barn finner vi hos barnelegen Alfred Nitschke.

Han beskriver at en av hans pasienter, en jente som nettopp hadde fylt tre år, led av en tung funksjonell skade i hoften. Hun var ikke i stand til verken å gå raskt, løpe, eller hoppe. Det merkelige var at man ikke kunne finne noen som helst fysiske tegn på en hoftefeil.

Han skriver at legeteamet følte seg rådløse da de skulle tyde hva som lå bak dette. Men da løsningen på gåten endelig kom for en dag, var den meget overraskende. Barnets hadde nemlig vanskeligheter med å gå, viste seg, allerede da hun skulle *lære* seg det. Barnets far var forfatter og privatlærer. Han gjorde alt arbeidet sitt hjemme, og var svært ofte sammen med barna. Han var både beundret og æret av familien. Den lille datteren var knyttet til ham med spesielt sterke bånd. Men faren var dessuten krigsinvalid, (Schwerkriegsverletzter) og på venstre side hadde han en protese for å stive opp hofteleddet.

Etter en samtale mellom legene og hjemmet, ble det klart at gangen til det kroppslig sunne barnet tilsvarte gangen til en far som led av en krigsskade.

”Det sunne barnet hadde altså gjennom etterligning helt patologisk tatt over farens gange. Hvordan var det mulig? Ville barnet ha en sykdom, ville det leke at det har en lidelse som overhode ikke var der? (Will es beachtet, verwöhnt, geschont werden?) Med sikkerhet fantes det ingen slike ønsker til stede hos barnet, heller ikke i det skjulte. Det følte seg sunt, det viste ikke spesielle behov, det vil ikke bli lagt merke til. På tross av denne vanskeligheten med å gå var barnet verken anormal eller syk.

Men hvorfor gikk det likt sin far? Hva var det som foranlediget barnet til det? ”³

Refleksjonen til legeteamet ble at barn på den ene siden har en sterk etterligningsevne

når de leker voksne. (Om det nå er mor eller far, eller et eller annet yrke, så kan man se at barn både i holdning, gester, mimikk og talemåte kan bli veldig like den de hermer.) Likevel var det noe annet med den lille jenten. Hun *lekte* ikke bare en voksenrolle, hun *identifiserer* seg helt med sin oppdrager, faren. Nøkkelen til å forstå dette, mente Nitschke, lå i dette som vi allerede har nevnt; at den lille datteren var knyttet til faren med spesielt sterke bånd.

Denne sterke sjelelige bindingen førte så til en identifisering som kun er mulig i så sterk grad for et barn i nettopp denne alderen.

Et ytterligere eksempel, denne gang hentet fra boken ”Telephathie zwischen Mutter und Kind” av zoologen og parapsykologen Karl Gruber, skal illustrere den inderlige og sjelelige forbindelsen mellom barn og mor.

En mor, med to gutter på syv og ni år, forteller at hun lå og leste Selma Lagerlöfs fortelling ”Prinsessen av Babylonien” mens guttene lå og sov, (i samme rom som hun). I fortellingen – (som hun altså ikke leser høyt, men for seg selv) – fins det en far som forklarer sin datter hvordan den babylonske språkforvirringen oppsto.

Gruber siterer moren:

”Neste morgen da barna som vanlig fortalte hva de hadde drømt, kunne Klaus berette følgende: Det sto et digert tre oppe på huset vårt, og det var mange menn der; jeg tror at det var englendere, de så så merkelige ut. Nå ville de opp i toppen av treet; de hjalp hverandre oppover med stiger og tau. Med ett ropte han som var høyest at den som var under ham skulle rekke ham et tau, men han misforsto og trodde han skulle gi ham en øks. Og nå forsto ingen hverandre mer. Det ble et fryktelig bråk, og nå forsto en av mennene at han skulle sette fyr på treet; da måtte alle skyndte seg ned, og treet brant opp.”

Her ser vi hvordan morens forestillinger tas opp av det sovende barnet. Men vi ser også noe annet, nemlig hvordan barnet på en levende måte omformer morens fortelling i sin egen drøm, for eksempel når tårnet blir til treet.

I et annet eksempel fra Gruber forteller en kvinne at hun en kveld i begynnelsen av februar 1925 leste boken ”Die weissen Götter” av Ed. Stucken. På et sted blir det

fortalt at en galge ble reist i leiren da den spanske hær kom inn i Mexico. I denne galgen ble et menneske hengt. Kvinnen kjente en intens antipati mod denne "ryggløse" hæren av spanjoler som ble oppfattet som hvite guder. Og mens hun var i denne intense stemningen skrek sønnen hennes i søvne. Skriket var fullt av angst.

Hun gikk fort til sengen hans for å prøve å vekke ham, (noe som var svært vanskelig når det gjaldt ham). I halvsøvne sa han: "Det er så grusomt, en stor, tom plass, og der står det en galge de skal henge noen i, lengre borte står det enda flere!"

Moren kunne ikke huske at sønnen noensinne hadde hørt ordet galge tidligere; men etter denne drømmen holdt han på i dagevis med å prøve å bygge galger." ⁴

Disse eksemplene kan i første omgang virke avskrekkende. Men de er samtidig tankevekkende: Dersom barnet er i stand til å fornemme det tankeinnhold menneskene i dets nærhet er oppfylt av, vil det si at alt det vi bærer i oss tas opp og imiteres inderlig av barnet. Og hvor skal oppdragelsen i så tilfelle begynne?

Den må selvfølgelig begynne med

oppdrageren selv!

På dette punktet er Steiner helt klar.

"All oppdragelse er selvoppdragelse!" sier han i et kurs for lærere. Og han fortsetter:

"Det finnes i grunnen ikke på noe trinn noen annen oppdragelse enn selvoppdragelse. (...). All oppdragelse er selvoppdragelse, og vi er som oppdragere og lærere egentlig bare omgivelsene til et barn som oppdrar seg selv. Vi må gi barnet en gunstigst mulig omgivelse, slik at barnet gjennom oss oppdrar seg selv slik det må ut fra en indre skjebne." ⁵

¹ "Rudolf Steiner om barnets lek och arbete. De tre första sjuårsperioderna." Levande kunskap Stockholm 2001 s 32 – 33. Hentet fra foredraget "Die Erziehung des Kindes vom Gesichtspunkte der Geisteswissenschaft," Köln 1906.

² Rudolf Steiner "Oppdragelseskunstens åndelige – sjelelige grunnkrefter." Antropos Forlag Oslo 1984. s. 34 – 35. Ni foredrag holdt i Oxford 16. – 25. august 1922.

³ Wolff Huseman. "Das Bild des Menschen als Grundlag der Heilkunst. Band 2." Verlag Freies Geistesleben Stuttgart 1986. s 7 – 8 med sitat fra boken "Das verwaistete Kind der Natur" Tübinge 1968.

⁴ Samme s.9.

⁵ Rudolf Steiner. "Veier til pedagogisk fordypelse. Utdrag fra Rudolf Steiners verk." pedagogisk seksjonskrets i Norge 2001. S. 83.

bildet tatt på Veslebrunen Steinerbarnehage.

KJENNER VI KILDENE TIL BARNAS DANNELSE?

ET ETTERLIGNINGSPERSPEKTIV

Del 5

ASTRID H. SUNDT

Denne artikkelserien består av fem deler. Dette er nest siste del. Første del sto i Årstidsbrevets sommernummer i fjor og tok for seg målet i oppdragelsen og barnet som uforbeholden mottaker. Seks kilder til barnets etterligning ble så omtalt. Andre del beskrev etterligningsformer og -faser. Vi leste om "speilnevronene", - som en del av vårt etterligningsinstrument, om eventyrstunden og om etterligning og autoritet i ringen. I tredje del ble en konkret hverdagssituasjon belyst fra perspektivet til alle de impliserte. Etterligningen ble hentet opp, og vi spurte: "Hva skjer bak våre rygger?"

Her i fjerde del er perspektiv, subjekt og sosial læring tema. Medlæring og medvirkning problematiseres.

I femte og siste del ser vi på sansene og reflekterer rundt observasjon og tolkning, pedagogisk intuisjon, samspill og fleksibilitet. Til slutt gis et kort tilbakeblikk på fremstillingen gjennom de fem delene.

Etterligningen er avhengig av sansenes samspill.

Barnets sanser har ingen "sil", ingen filter som kan sile bort uheldige inntrykk. Barnets sanseorganer er ikke bare ubeskyttet og åpne, de er også annerledes enn hos voksne, umodne, uferdige. Smaksorganene, smaksløkene, tar ikke opp de samme inntrykk som våre, det vil si at maten barnet får i munnen ikke bare subjektivt, men faktisk også objektivt sett setter et annet avtrykk, gir et annet inntrykk enn hos voksne. Andre ksempler på umoden, - annerledes sansning kan være:

- Synet: Den nyfødte er nærsynt, har vi lært.
- Varmesansen: Småbarn kan brenne seg på en mye lavere temperatur enn den vi voksne brenner oss på.

Jeg ser det som overveiende sannsynlig at flere sanser bringer individet ulik informasjon i forhold til alder og utviklingsstadie.

Persepsjon

Etterligningen er avhengig av at det som etterlignes, først er mottatt med sansene. Men det vi mottar, er ikke bare preget av selve sanseorganets modenhet og tilstand, men også av neste steg i mottakerapparatet: Persepsjonen, det vil si det som skjer i det sanseinntrykket når hjernen, det som skjer

i det hjernen har mulighet til å fortelle oss at vi har mottatt et helt bestemt sanseinntrykk. Allerede her trer subjektet inn: Vekker inntrykket interesse? Persepsjonen er på et vis den aller første "sil" sanseinntrykkene møter. Her forkastes de aller fleste inntrykk som uinteressante! *Men likevel kan de sette spor.* Hvilke er høyst avhengig av subjekt, utviklingsstadie, erfarings, situasjon og velbefinnende. "Det man ikke vet, har man ikke vondt av" er egentlig et *elendig* ordtak! Men det har likevel *noe* sant i seg ved at mye av det som skjer, faktisk går oss hus forbi. Høyfrekvent lys og lyd og lignende stimuli som våre sanser ikke er i stand til å bringe til *persepsjonsnivå*, tar de færreste hensyn til. Til daglig utsettes vi også for en mengde inntrykk som vi har vent oss til å stenge ute. Det gjelder alt fra trykket av klærne mot huden vår, til bakgrunnsstøy i butikken. Vi regner med at ordtaket snakker sant.... (Inntil det motsatte bevist...).

Oppmerksomhet

Det neste filteret vi voksne benytter oss av, er vår oppmerksomhet. Den voksnes oppmerksomhet er selektiv. Vi tolker det vi sanser nesten før vi egentlig har sanset. Vi vender oss bort, setter skylapper på, og fortsetter å se det vi regnet med å se, for eksempel hos barna: "*Han eller hun gjør oftest **slik***" – så oppfattes det ***slik*** – uavhengig av realitetene... Vi er forutinntatte

og ser det vi venter å se. Vi er ikke alltid like villige, - eller faktisk ikke alltid *i stand til* å se / høre på nytt, - uhildet og frie. Å øve våken og uhildet oppmerksomhet, legge merke til forandringer, behov og tilstand hos barn og medarbeidere, er kan hende vår viktigste oppgave i barnehagehverdagen.

Observasjon, refleksjon, tolkning og ettertanke, - avdekke feilslutninger.

Bruk av bevisst, våken observasjon er blant de ting som kan hjelpe oss til å avdekke våre daglige feilslutninger i forhold til hvordan vi opplever barna og samspillet dem i mellom. Små minutter brukt – gjerne med papir og blyant eller andre hjelpemidler – til virkelig å konsentrere seg om ett barn, en situasjon eller en relasjon, er veldisponerte minutter om vi også tar oss tid til å gjøre en felles betraktning, samtale og reflekter over det vi har sett. Når vi tar for oss slike, kan det nesten være vondt å erkjenne hvor annerledes virkeligheten faktisk kan se ut sammenlignet med vår antagelse:

En dag satte en av mine medarbeider seg ned i 5 min. og betraktet en femårig pike som var ganske ny hos oss. Tilsynelatende har hun lekt med de andre i flere uker. Men observasjonen viste at hun nok etterlignet dem i adferd, var der de var, kledde av og på dukkene, gjemte seg i gjemsel – men ingen tok notis av henne! Hun henvendte seg ikke og ble ikke tiltalt – og gjemsel ble til glemsel, hun ble hun ikke en gang ettersøkt da de lekte. Hun ble glemt! Ingen la merke til at hun var med...

Slike observasjoner vekker oss til ettertanke, refleksjon og pedagogisk planlegging.

Pedagogisk intuisjon, samspill og fleksibilitet

Dagsrytmen og det fysiske miljøet som kilder til barnets dannelse, er avgjørende når vi planleggervirksomheten i barnehagehverdagen. Hverdagen viser oss om vi har tenkt riktig. Åpenhet og ydmykhet må til når vi avleser hvordan hverdagen virker på akkurat den gruppen små og store mennesker som skal leve den ut sammen. Vi er nødt til å se dem som ikke utvikler seg / trives med "opplegget" vårt. Er det noe galt med *dem* eller med *rammene*? Ser vi at noen av barna får bekreftet og styrket sitt selvbylde og vokser gjennom den måten vi arbeider på, mens andre til stadighet blir skjøvet inn i situasjoner og samspill de ikke mestrer, da har vi et problem som vi må ta fatt i.

Er det de barna som kommer til kort i systemet vårt, det er noe i veien med eller er det våre pedagogiske rammer som trenger endring?

- Tilbyr rommet materiale som disse barna kan leve seg inn i?
 - Er materialet tilgjengelig?
 - Har alt sine faste plasser, slik at barna har oversikt?
 - Innbyr møbleringen til lek?
 - Får barna tilfredsstilt sine primærbehov, behovene for kontakt og forståelse, for ro, for mat, drikke, stell?
- Tilbyr tiden det disse barna har behov for?
 - Er dagen lagt opp slik at barna har nok tid til å komme i og forbli i lek?
 - Kjenner barna rytmen i dagen, er den tydelig?
 - Signaliserer de voksne en atmosfære av *god tid*?
- Trives medarbeiderne med den formen som er skapt? Gir den rom for samspill og pust for de voksne, slik at det skapes et godt klima for store og små?

Pedagogisk *intuisjon*, blikk for **dagen, barnet** og **medarbeiderne**, krever mye av vår egen evne til etterlikning eller speiling. Pedagogisk *fleksibilitet* innebærer vilje til å gi slipp på eller endre planer, lytte til andres erfaring og evaluere veien mens en går. Å skape rom for samspill kan være en krevende oppgave. Å ta hensyn til medarbeidernes krefter og gi plass for deres initiativ kan ha mange former: *En lite bilde: Da jeg var liten, gikk familien mye på tur. Jeg var yngst, og ble ofte sliten før de andre. "Gå først, du Astrid" pleide mor å si da. Og det hjalp! Da kunne jeg gå lenge enda i god fart før vi trengte pause.*

Og slik er det! Både barn og medarbeidere trenger i blant å få gå først, bestemme tempo, lede an så lenge en er enig om veien.

Avslutning

Jeg håper at denne artikkelserien, har vist at det finnes et syn på fenomenet etterlikning

som nyanserer og aktualiserer mekanismene i samspillet vårt, og som dermed setter et utdypet fokus på pedagogens oppgave.

I historien om Ine, Anna, Emilie, Ådne og en voksen i del 3, så vi hvordan ulik motivasjon og perspektiv i samme kontekst kunne arte seg forskjellig. Dette bildet illustrerer hverdagshendelser som ofte glipper ut av våre tanker.

Felles ettertanke og refleksjon er ikke alltid mulig daglig i en travel hverdag, men hjelper vi hverandre til regelmessig å ta opp små hendelser fra ulike sider, har vi allerede nådd langt.

Uglespeil (jfr. artikkel 4) viste oss hvordan vi selv alltid bærer vårt sentrum og avstanden til vår horisont med oss. Kun i fellesskap kan vi bryte denne magien. *Sentrum og horisont.*

Likevel vil det alltid være mer skjult, alltid mer å undre seg over, det individuelle mysterium barnet.

KJERRINGA PÅ HADELAND

TRAD. REINLENDER
KILDE : AGNES BUEN GARNÅS
TILRETTELagt VED FRODE THORTUSSEN

Sheet music for the song "Kjerringa på Hadeland". The music is written in G major (one sharp) and 2/4 time. The lyrics are in Norwegian.

Chords: Dm, G, Dm, A, Dm, (Gm), A7, Dm, D, A, G, A, D, A, D.

Lyrics:

KJER - RING - A PÅ HA - DE - LAND. HU VAR SÅ FÆL TE' TU - GE. HU
SA HU HADD' KJE TANN I HAU. SÅ HADD' A FIR - OG - TTU - GE
TRA LA LA LA LA LA OSV____
D A G A D A D

Pedagogens selvrefleksjon

Sally Schweizer

(2009)

Introduksjon

For noen år siden begynte jeg å skrive ned spørsmål jeg hadde stilt meg selv i arbeid med barna og de voksne som omgir dem: det gjorde det lettere å ikke glemme ting siden jeg ønsket å føle at jeg gjorde så godt jeg kunne og å forbedre meg på de områdene hvor jeg så at jeg kunne forbedre meg. Da jeg har den givende, takknemmelige og utfordrende oppgaven å være barnehagerådgiver for

"Steiner Waldorf Schools Fellowship", har jeg gitt disse spørsmålene videre og i blant tilbudt dem til kollegier. Nå har jeg blitt spurt om å la "Kindling" (*det engelske barnehagetidsskriftet*) trykke disse kontemplasjonene.

Rudolf Steiner: 'Lærerens vesen er viktigere enn handlingen'.

Pedagogens eksempel er av vital betydning: hvem vi er, blir suget opp av barnet.

Er jeg oppmerksom på mitt eget vesen som et moralsk eksempel, på mine bevegelser, min indre holdning, mine tanker, mitt språk og hvordan og hva jeg sier? Anstrenger jeg meg hele tiden for å fornye arbeidet mitt?

Er jeg uforbeholdent glad i alle barna? Er jeg åpen for dem alle på samme måte, overfor deres strev og deres vanskeligheter? Har jeg en imaginasjon av deres høyere vesen, ved deres tilstedeværelse og i min meditasjon? Minner jeg meg selv om deres sarte sansevesen? Er jeg vennlig og mild, forståelsesfull og følsom overfor barnas behov? Er jeg oppmerksom nok på omsorg og detaljer i arbeidet mitt med barna? Har jeg lagt nok merke til hvert enkelt barn, spesielt de stille barna?

Satte jeg pris på hjelperne, barna, foreldrene og kollegaene mine? Fikk vi gjesten til å føle seg velkommen og tatt hånd om? Tillot jeg mine hjelpere, kollegaer og foreldre å komme med forslag og hjelp, og til og med å vite bedre? Ba jeg dem fornøyd om hjelp? Aksepterte jeg ydmykt kritikk og brukte den til å utvide egen tanke? Fantest det øyeblikk til å hjelpe foreldrene på en vennlig og humoristisk måte fra å skjemme bort sine barn, for eksempel ved å kle på dem eller bære tingene deres?

Hvilken bevisst anledning til etterligning tilbød jeg? Husket jeg at barna kopierer *alt*? Når brukte jeg gester heller enn stemmen? Fantest det en drømmende stemming i rommet? Var det glede og sprudlende moro i barnehagen min? Var det indre varme? Var jeg for alvorlig og hvasket unødvendig eller for bråkete og pratsom? Lyttet jeg til stemningen i rommet, eller var jeg for travel? *Måtte* jeg være så travel? Prøver jeg å gjøre for mye? Satt en av de voksne i ro som et stille, stabilt punkt?

Var jeg nok oppmerksom på barnas drømmende bevissthet, og ga jeg muligheter nok for viljens utvikling? Var jeg faktisk autoritær og instruerende ved visse anledninger? Mistet barna sin frihet gjennom det vi gjorde, mistet de viljens frie flyt? Engasjerte jeg dem nok i å forberede og *avslutte* alle aktiviteter: for eksempel pauser, maling, ryddetid, tegning, forlate toalettet

pent, det vil si å bringe alt til en avslutning for å utvikle deres oppmerksomhet, deres ansvarlighet og andre aspekter ved viljen? Var de aktive nok, eller måtte de være unødvendig passive? Måtte barna sitte stille og vente uten grunn? Forventet jeg for mye eller for lite av dem? Ga jeg dem nok grenser, fasthet og konsekvens? Arbeidet jeg på en lekende og humoristisk måte? Var det nok moro og aktivitet for guttene, særlig for de eldste – for eksempel mulighet til røff bevegelse/ arbeidsbenk/ mulighet til å bygge stort/gode tau? Var det nok for de eldste barna: fikk de ærender, skikkelig ansvar og spesielle oppgaver? Hvor god var jeg til å holde tidene? Fløt morgenen fra den ene aktiviteten til den neste uten brudd og bruk av autoritet?

Er rommet mitt vakkert? Er plantene vannet og har blomstene friskt vann? Er hyllene, lampeskjermene og skapene rene? Er skap, skuffer og hyller ryddige og attraktive? Har jeg sjekket at puter, stoffer, dukker og kosedyr er rene og holdt i orden? Fins det ingen ødelagte møbler, og er annet leketøy i orden, det vil si ingen flokete snorer, ødelagte kongler eller lekestativer? Er fargestiftene rene og fargeblokkene fremdeles blokker? Bli uteleker og verktøy ryddet bort, rent og i orden? Var jeg oppmerksom på barnas klær innendørs og utendørs (varme, passende, påtrykte figurer, tøfler)? Var jeg oppmerksom på helse og sikkerhetsaspekter: rister og åpninger/ fyrstikker/ stearinlys/ toalettid – inkludert sjekking av toalettet og om nødvendig skikkelig vasket mellom hvert barn/ håndvask også før tillaging av mat som forberedelse både for barn og voksne/ skylling av oppvask? Hva mer kan jeg gjøre for å styrke barnas vaner?

Har jeg funnet tid for meg selv og praktisert en kunstnerisk aktivitet hver dag?

3 *Æ'er*: *Ærefrykt* for hverandre, *Ærefrykt* for oss selv, *Ærefrykt* for omgivelsene. Praktiserer jeg dette overfor meg selv og andre?

Jeg håper noen av disse spørsmålene kan være nyttige for andre i den avgjørende, givende, takknemmelige og utfordrende oppgave det er å være til stede for små barn.

Oversetning: Astrid H. Sundt.

Barn som salderingspost

OPPVEKST: Etter å ha jobbet i barnehager gjennom 40 år, har jeg sett hvordan barns kår er blitt fattigere og fattigere. Hvor er mor og far?

Hans Flaaten

Hans Flaaten er styrer i Arken barnehage og leder for Alliansen for en god barndom

Debatten om barnehage for de minste har på ny blitt aktualisert. Flere og flere forskere kommer til orde og advarer mot for tidlig institusjonalisering av det lille barnet. Simen Tveitereid beskriver i sin bok «Hva skal vi med barn» hvordan vi som samfunn forholder oss til de små barna. I mitt arbeide gjennom 40 år med barn i barnehager, har jeg sett hvordan barns kår er blitt fattigere og fattigere. Deres fundament for livet blir sterkt svekket i fravær av mor og far.

Nå står psykiatere og psykologer fram og framhever viktigheten av at barn knytter varige, følelsesmessige bånd til sine nærmeste omsorgspersoner. «Dette er helt avgjørende for barnets utvikling», uttaler professor Lars Smith ved psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo. «Skal tilknytningen bli trygg, er sammenhengende og kjærlig oppmerksomhet fra en eller noen få primære omsorgspersoner over en lengre periode avgjørende.»

Tilknytningen utvikles fra barnet er et halvt år gammelt. Separasjonsangsten kommer sterkest til uttrykk hos barn mellom 12 og 16 måneder, i den alderen de fleste begynner i barnehagen. Psykologispesialist Joachim Haarklou advarer foreldre mot å sende ettåringene sine i barnehagen, All min erfaring i barnehagen bekrefter at dette medfører riktighet. Selv treåringen kan lide mye i en oppjaget og støyfull barnehagehverdag.

Min erfaring er at barnehagen på ingen måte kan erstatte en tilstedeværende forelder i hjemmet. Barnehagen er og skal være et supplement til hjemmet. Det lille barnets beste må være det som teller. For sterkt ressursvake familier kan barnehage være et godt alternativ for de aller minste.

En større amerikansk undersøkelse (NYCHHD-undersøkelsen, 1997) konkluderer med at det er skadelig for et barn under tre år å oppholde seg i barnehagen mer enn ti timer i uka. Det gjør barnet stresset, de blir mer aggressive og ukonsentrerte og mindre sensitivitet

Det er en menneskerett for et barn å kunne vokse opp i en trygg og rolig tilværelse hvor barnets egne behov er prioritert. Vi må som voksne ha rom og anledning til å gi våre barn den oppfølging, nærhet, ro og individuelle omsorg det trenger. Jeg tar meg i å undres over hva slags samfunn vi har som målrettet legger forholdene til rette for at små barn skal fjernes fra familien og hjemmet for å bli oppbevart i profesjonelle oppdragelsesinstitusjoner. Er dette virkelig definert som et gode? Hvem er dette ment å gagnе?

Vår skole lider av ukonsentrerte og skoletrette elever allerede i småskolen. Er det mulig at de er oversosialiserte? Forestillingen om at barn blir mer sosiale jo tidligere de får være i kontakt med mange andre barn, er en myte. Dette gjelder særlig de minste barna. Barn trenger ro, trygghet,

nærhet og ikke minst tid.

Det kan se ut som om ingen lenger har tid til barna. De er forsvarsløse i en tidskarusell fra tidlig morgen til sein kveld.

Det er for eksempel ikke lengre

tid for et barn til å være syk. Ofte er barnet utslitt før det har nådd skolealder. Det er ikke tilfeldig at den finske barneforskeren Matti Bergström har kalt boka sin «Barnet - den siste slave».

Etter mine 40 år i barnehagesamfunnet, vil jeg avkrefte at barnehagen er en idyll for barna. Barnehagen er i utgangspunktet til for foreldrene. Barnet har ikke noe valg. Derfor må det jo også mer eller mindre innfinne seg med situasjonen. Alle førskolelærere vet at mange barn lider i fraværet av mor og far. Det er verre for de små enn for de store. Det er tross alt et begrenset antall voksne i en barnehagegruppe, og man kan ikke være til stede for det enkelte barnet i løpet av en dag, slik man kan som hjemmевærende.

De minste trenger mye nærhet og er de mest skadelidende. De går glipp av en-til-en kontakt, som er av avgjørende betydning de første leveårene. Dette har de mulighet til å få hjemme, men i liten grad i barnehagen. De yngste barna blir svært slitne av å forholde seg til mange barn og voksne. De blir utmattet av et høyt støynivå, og har liten eller ingen mulighet til å trekke seg tilbake å få ro. Personalet derimot tar sin velfortjente pause i en hektisk hverdag og har heller ikke like lange dager i barnehagen som mange barn.

Ofte er barnet utslitt før det har nådd skolealder.

Mens dyr og burhøns har fått utvidet sitt oppholdsrom betraktelig, har kravet til oppholdsareal for barn i barnehager blitt halvert. Barnehager blir bygget for å huse flest mulig barn til en lavest mulig kostnad.

I en nyere undersøkelse om barns nivå av tilfredshet i rikere land, kan man lese følgende: Vurdert etter tilfredshet rangerer barn i Norge seg selv som tredje dårligst. Bare barn i Polen og Portugal kommer dårligere ut, ifølge rapporten. Samtidig blir Norge vurdert som det beste landet i OECD materielt sett. Det er ingen direkte sammenheng mellom landets rikdom og barnas velvære. Tsjekkiske barn rangeres for eksempel høyt på trivsel og lavt på velstand. Rapporten viser at barn i Storbritannia og USA, i likhet med Norge, kommer oppsiktsvekkende dårlig ut. (UNICEF, *Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries*, Innocenti Report Card 7, 2007)

Kan det ha en sammenheng med at norske barn er forvist til barnehager, og har mindre og mindre tid sammen med sine foreldre? Man kan undre seg hvordan der er blitt en sosialistisk kampsak at foreldre skal være minst mulig sammen med sine barn?

Hvorfor synes et parti som SV at det viktigste er å holde forbrukersamfunnet i gang? Burde ikke en rødgrønn regjering, som skal være på de svakes side, ta de virkelig svakeste parti, nemlig barna?

Arbeidet med egne barn kan synes å ha fått en lav status. Hvis en kvinne ønsker å få mest mulig tid sammen med barna sine de første tre leveårene, er hun egoistisk, gammeldags og en dårlig forelder. Hvis jeg som mann derimot tar ansvar for våre barn når de er små, er jeg nytenkende, likestilt og en god forelder. Hvis en kvinne arbeider i barnehage og passer på andres barn, da er hun frigjort og samfunnsnyttig. Passer hun på våre felles barn, er hun bakstreversk og undertrykt.

Det kan dessverre se ut som om barnet har blitt en salderingspost i vårt hektiske Velstands-Norge. Kanskje vil kommende generasjoner, når de skal skrive historien om vår postmoderne tid, med undring se tilbake, og stille seg spørsmålet om hvorledes det var mulig at en hel generasjon foreldre og politikere forlot barnet, til fordel for en kortsiktig materiell levestandard og egoistiske interesser.

Tidligere publisert i Dagbladet, 24. mars 2009

HOLDER SAMMEN: kanskje vil kommende generasjoner, når de skal skrive historien om vår postmoderne tid, med undring se tilbake og stille seg spørsmålet: Hvorledes var det mulig at en hel generasjon foreldre og politikere forlot barnet? Foto: Geir Bølstad.

Hva er det vi spiser?

Vidundermedisin av lindeblomst

JULI

Nå blomstrer linden. Råstoffet til Norges mest populære urtete henger duftende på trær i skog og parker. Biene summer om kapp i trekronene for å hente honning. Vi bør også delta i jakten etter dette vidunderlige råstoffet, og tørke og gjemme til den mørke årstid.

For hør bare hva vi kan lese i gamle urtebøker:

Blomstene inneholder blant annet svettedrivende glykosid, virker beroligende og mildt søvndyssende. Den senker temperaturen og kan derfor brukes i stedet for aspirin ved forkjølelse og influensa. 1 tillegg virker den appetittvekkende og rensende for hele kroppen. Og denne «medisinen» smaker godt! Teen får en gylden farge og dufter sommer.

Ikke er det så vanskelig å finne linden heller. Og lind er lind, selv om det finnes tre forskjellige arter. Vanlig lind, storlind og parklind. Alle kan brukes. Trærne finnes ofte i parker eller plantet i alleer, men er også viltvoksende i lavlandet. Og skal vi rope et av våre finnesteder, som heller ikke kan sies å være særlig langt fra Oslo sentrum, må det være langs Karl Johans gate like nedenfor Løvebakken. Vil du være sikker på at eksos og andre luftforurensninger ikke setter usmak på teen eller gjør den giftig, anbefales andre finnesteder utenfor de mest trafikkerte veiene.

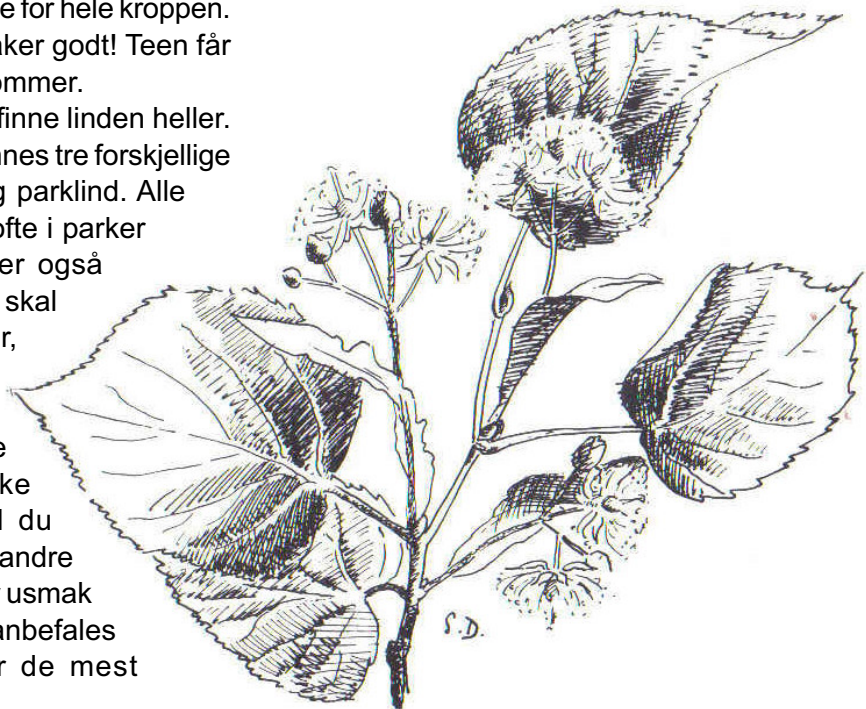
Vær så ikke for pågående i konkurransen med biene når du nå går ut og høster din

lindete. De gjør bare jobben sin, og det på en meget effektiv måte.

Plukk de nyutsprungne blomsterstandene med stilk og støtteblad, det vil si det bladet som delvis er sammenvokst med blomsterstilken. Blomstene tørkes i skyggen og med god lufting. Samles i lader.

1-2 teskjeer tørret lindeblomst overhelles en kvart liter kokende vann, og trekkes i 10 minutter. Da har du en kopp praktfull te.

(Avsnitt av "Naturens spiskammer",
Christian Schibsteds forlag.)

Lind - *Tilia cordata*

Utenfor barnehageporten

Selv om det er lett å få piggene ut og legge merke til alt som er feil og skjevt i mediene, kan det være noen godbiter innimellom. Noen spørsmål som gir grunn til ettertanke..

Dette avsnittet i Anne Mette stabels kronikk fikk meg til å tenke:

”Jeg tror...at det finnes lærere som aldri selv har lest noe av Steiner, men som forholder seg til den pedagogiske praksisen. Man vil finne lærere som gjennom tiår daglig har lest Steiners tekster og som fortsatt undrer seg over hva han mente, men som likevel eller kanskje derfor finner inspirasjon i tekstene. Og jeg tror man vil finne lærere som leser Steiner kritisk og som fortviler over sikkerheten i hans utsagn, de ufattelige store perspektivene, ordrikdommen og krassheten i hans polemikk mot den samtida han var en del av. Men som også verdsetter hans syn på mennesket og som henter inspirasjon fra utvalg og deler av forfatterskapet.”

Hvordan forholder vi oss til Steiner i barnehagene ? Dette vil vi ta opp til diskusjon i kollegiet i barnehagen. Og særlig etter at vi har hatt studiearbeid over Steiners ”Årsløpet som jordens åndedrett” i vinter.

Hilsen *Margrete Wiig*
Styrer i Haugtussa Ås

Åpenhet mot mediekjør

Vi har i den siste tiden igjen opplevd et mediekjør mot steinerskolene og steinerpedagogikken som også smitter over på barnehagene. Men i foreldregruppen lokalt i vår barnehage har det vært merkelig tyst. Det kan virke som det er stor avstand mellom den sentrale mediekjøret og hva folk får med seg eller er opptatt av lokalt.

Jeg har forholdt meg passiv og ventet på at stormen skulle gli over. Men den varte lenger enn jeg hadde trodd. Men etterpå var er det den katolske kirke som får gjennomgå. Og verden går videre.

Utgangspunktet var boka til Sandberg som stort sett fortøner seg som en gjentakelse av forrige runde for noen år siden. Det har også de mest oppegående journalistene fått med seg.

Det skumle med mediene er at folk etter en tid ikke husker konkret hva saken har gått på, men det sitter igjen en generell følelse av negativitet som ligger i bakhodet.

Lokalt ser det ikke ut som at dette har fått følge for rekrutteringen til barnehagen. Tvert imot ligger vi bedre an enn i fjor.

Vi bør svare med åpenhet

Det er lett å trekke seg inn i skallet når en blir angrepet utenfra. Men jeg tror strategien tvert imot må være større åpenhet i steinermiljøet. Vi er for eksempel blitt angrepet for å være en sekt og til og med en okkult sådan. Det høres skummelt ut. Men det kan skyldes lite kjennskap til barnehage og skole i praksis. Og vi bidrar til dette selv. Vi har mye å hente på å være mer åpne og utadrettet.

Det dreier seg om å være synlige i den offentlige debatten og delta i det som skjer i lokalmiljøet. Vi er veldig flinke til å lage kulturelle arrangementer og aktiviteter i skoler og barnehager, men deltagerne er stort sett interne. Vi bør rette oss mer utad.

Mitt inntrykk er at det er mange foreldre som synes det skjer litt for mye i miljøet, for mange møter, foredrag og arrangementer. Det hadde ikke skadet å kutte ned på omfanget. Kanskje flere krefter kunne brukes på å være synlig i lokalmiljøet. Det hadde kanskje gitt mer at ansatte i skole og barnehage var med i det lokale koret, korpset eller andre lokale foreninger etter interesse. Kjenner folk en konkret person vil det ikke fortone seg så skummelt. Kanskje de til og med vil bli nysgjerrige på hva vi driver med.

Rörelse och lek

av Gunilla Wennerholm

*Först i leken är människan
helt och fullt människa.*

Schiller

Vad menar Schiller? Kanske följande: I leken är jag fri. Det jag gör, gör jag helhjärtat och med mitt sätt att se på ett meningsfullt sätt. Övertygelse, själsstämning och handling står i överensstämmelse med varandra.

Hur kan vi ge barnen möjlighet till rörliga lekar? Nu på våren och sommaren, när livet pånyttföds i naturen omkring oss, vaknar lusten att leka ute.

Det är härligt att kunna springa fritt över stock och sten, följa varandra, jaga varandra, att kunna övervinna alla hinder, klättra upp i det högsta trädet, våga hoppa från en höjd, balansera på en smal ribba, rulla runt på en gräsmatta i kullerbytta eller hjulning, vända upp och ned på hela världen och ändå återfinna balansen i det upprätta. I leken kan jag känna mig helt suverän.

Längtan att erövra rummet finns hos varje liten människa och det är där leken börjar. Men hon står inte ensam. Hon lever i en värld av medmänniskor, tillsammans med vilka hon kan utveckla rumsmedvetande och sinnesnärvaro.

Varje förälder minns säkert det ögonblick då barnet för första gången ställde sig upp på fötterna, erövrade den uppresta hållningen och kanske tog det första steget. Vilket jubel att själv kunna lyfta huvudet och se ut i världen. Genom att huvudet lyfts och ryggraden kommer i det vertikala, blir händerna fria till mänsklig handling.

Bollen

Albrecht Dürer har målat en bild av barnet Jesus som håller en gyllene boll i sina

händer, en bild av jorden som genom honom skall förvandlas till ljus.

Den första bollen som det lilla barnet får, kan vara en stor och mjuk tygball med påsydda stjärnor, kanske i färgkombinationen blå bakgrund, gula stjärnor, lysande stjärnor och himmelens rymd, ljus och mörker.

Modern kastar bollen i barnets famn. Barnet tar emot och kastar tillbaka, eller rullar i början bollen över golvet. Att ta emot och ge vidare, är ett grundmotiv i bolleken.

Bollen är kanske den mest fulländade av alla leksaker. Den har använts i alla tider och av alla åldrar, man kan alltid upptäcka nya lekar med bollen, och tröttnar aldrig på den. Bollen finns i olika material och "konsistens", från såpbubblan till kägeln av järn. Den har samma form som jordklotet, solen och himlakropparna.

Genom bollekarna lär vi att orientera oss i rummet och där finna den rätta balansen och rytmen.

Vilken glädje att få kasta en boll! Hela kroppen är delaktig, bröstet vidgas, man andas fritt och blodomloppet stimuleras. Kasta, fånga, utandning, inandning. Bolleken kan bli en övning i samspel för livet.

Vilken lycka det kan vara att med säkerhet och skicklighet kunna hantera en eller flera bollar upp i luften, mot en vägg eller ner mot marken. Självkänslan stärks. Vilken precision och beslutsamhet behövs det inte för att kasta en boll så att den träffar ett bestämt mål, rakt fram. Satsen, kraften hämtas bakifrån för att nå långt fram. Det kan ses som en bild av hur man ur sina tidigare erfarenheter går in i framtiden mot ett mål. Man övar sin känslighet ända ut i fingertopparna då man försöker att fånga in bollen och mjukt införliva den i hela sin rörelse. Man övar sina sinnen för rörelse och balans, då

man strävar efter att skickligt hantera bollen. Bollen förtydligar rörelsebanan, som en förlängning av armar och händer flyger den vidare i luften, tar rummets alla tre dimensioner i besittning. Kanske kan man se bollen som symbol för det oändliga rummet, för kosmos.

Så som all lek, är också bollekarna en förberedelse för livet.

Hopprepet

Linan kan vara rak som ett streck, men kan också svängas i en båge till en sluten sfär. Stilla kan den ligga på marken, rakt ut ifrån mig, men den kan också svängas kring min mittpunkt som en vinande radie i min egen cirkel. Hopprepet kan formas till en ring på golvet, men i rörelsen blir det som en sfär i det tredimensionella, som ett riktigt rum att hoppa in i. Ett rum som uppstår ur en rytmisk rörelse. Vilken lycka att hitta rytmen och kunna hoppa in i detta runda hoppreps rum!

Räkna, hoppa högt, hoppa lågt, vända höger, vända vänster, hoppa framåt, bakåt. Hoppa in, hoppa ut. Hoppa två och två, hoppa tre och tre, hoppa ström. Många kan hoppa tillsammans och finna en gemensam rytm. Vår viktiga rytmiska cirkulation kommer igång, den egna inre läkaren stärks. I hoppet kommer glädjen.

Rum, rytm, glädje, lätthet, frihet, rörelse, samspel; allt detta ryms inom hoppreshoppandets lekar.

På 1800-talet gjorde barnen hopprep åt sig av humlerankor, får vi veta i den stora boken All jordens spel och lekar. Där kan man också läsa följande: "Barn brukar ofta sjunga i takt

med repets slag mot marken. Vid Mexikos norra gräns sjunger man ungefär så här: Brun som en böna, röd såsom jord, vackraste färg jag någonsin sett, vit som en blomma, svart såsom bläck, finaste färg jag någonsin tänkt, gul som melonen, grönt såsom gräs, hoppa nu på så länge du kan..."

Kroppslig gest och inre hållning

Det finns ett samband mellan kroppslig gest och inre själslig hållning. Så framkallas t ex bugningen av en bestämd själshållning. Man

kan vara stolt och rak men ändå böja sig ödmjukt, eller man kan vara lismande ålande och krumbuktande! Den öppna handen visar sympati, den knutna hot eller beslutsamhet. En spark kan vara uttryck för förakt eller vrede. Det är inte oväsentligt vilka rörelser vi låter våra barn öva i lek och sport. Foten förbinder oss med jorden och hjälper oss att förflytta oss, med handen når vi ut i världen, vi sträcker handen till vår nästa.

I leken utvecklas barnens rörelser, genom lekar lär sig barnet att förbinda sig med omvärlden.

Idag, då sporten är alltmer ensidig och hårt specialiserad och inriktad på självändamål, är det viktigt att vi blir medvetna om hur gymnastik och idrott verkar på den uppväxande människan. För att barnens rörelser skall vara sunda och harmoniska måste de vara naturliga på så vis att barnen kan leva med själsligt i dem.

Skolårens gymnastik och idrott

Gymnastik och idrott före 9-10-årsåldern kan väcka barnens självmedvetande för tidigt och

leda till en självupptagenhet som försvårar anpassning till och känsla för gemenskapen. Barnen är ju före 9-årsåldern egentligen helt omedvetna om hur de ser ut och ter sig utifrån - eller de borde i alla fall få vara det. Förskolebarnen och de yngsta skolbarnen mår bäst av att ha få vuxna fostrare, så att de kan stå dem nära och lära känna dem väl. Att gå på kurs, träning eller aktivitet hos flera olika, främmande ledare kan kännas otryggt och förvirrande för de små barnen.

Fotboll

Fotboll, som idag är vårt vanligaste bollspel, och som utövas av allt yngre barn, utvecklar egentligen inte alls det, som man önskar att bollen skulle locka fram.

Istället för att öva upp händernas skicklighet i bollhanteringen förbjuds i denna sport användandet av händerna och övas sparkandet, som ju är en föraktfull eller aggressiv gest. Dessutom utsätts fotbollspelarens knän och fötter för våld från sidan, alltså en snedbelastning av lederna. Det är vanligt med meniskskador och skador i fotens små leder hos fotbollspelare.

Skelett och leder är ömtåliga hos det växande barnet. Blir påfrestningarna alltför stora, vilket lätt sker vid snedbelastning, uppstår skador och bestående men, som kanske visar sig först senare i livet. Fötter

och ben är ju skapta för att bära upp den upprätta människan och har i sin geniala skapelse stora möjligheter att fånga upp och fördela den ovanifrån kommande tyngden, t ex vid löpning och hopp. Men de tål inte vad som helst under uppväxten. Redan 1985 kunde man läsa i dagspressen: "För hård och ensidig träning kan ge idrottande barn och ungdom bestående skador", citerat av Bengt Eriksson, överläkare i barnkardiologi på Östra Sjukhuset i Göteborg och förbundsläkare i Svenska Simförbundet. I samma artikel påtalades också att styrketräning och ensidig träning innan skelettet mognat i 16-18-årsåldern kan få allvarliga följder. Ett barn som tränar tennis intensivt riskerar att få sned rygg och längre högerarm. (SvD 17.11.85) Tänk om våra barn idag kunde slippa att gå i TRÄNING på sin fritid, slippa delta i gymnastik, balett, knatteträning och liknande före 10-årsåldern, och istället fick möjlighet till naturlig rörelselek och aktivitet ute i det fria tillsammans med människor från grannskapet.

Vi vuxna kunde hjälpa dem att komma igång, t ex genom att försöka dra oss till minnes våra egna barndomslekar. Har vi inte litet till mans en hemlig längtan efter att pröva om vi ännu kan klara bollskolorna och twisthoppen? Ta barnen med er och gå ut och pröva!

Tidligere publisert i På Väg, 1988-3.

Haugtussa Steinerbarnehage i Ås søker pedagogisk leder med steinerpedagogisk utdanning eller praksis

Ett års vikariat fra høsten 2010 med mulighet til forlengelse

For informasjon om barnehagen:
www.haugtussasteinerbarnehage.no

Kontakt styrer Margrete Wiig tlf 64944870

Søknad med CV sendes Haugerudvn 7, 1430 Ås eller
haugtussa.steinerbarnehage@gmail.com

Frist snarest

With the support of the Jean Monnet Programme of the European Union

The 3rd Alliance for Childhood Conference

‘Childhood in Balance’

13-16 October 2010

City Center, 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 12, Hungary

<http://citycenter.irodahaz.info/?lang=eng>

We have chosen the theme ‘Childhood in Balance’ because we believe it is now necessary for all people and organisations who work with or for children to reflect on this concept and to find their own balance within it.

For example, on the subject of safety: we all agree that our children should grow up in a safe environment. There is no debate about this, however our understanding about what constitutes ‘safety’ as opposed to healthy risks is another matter. When risk is routinely removed from our children’s experience in an effort to protect them, it may be doing more harm than good. We all need some challenges and risks in order to grow as human beings.

This is one example – there are many others. We intend to explore as much as possible during the conference and have gathered some excellent speakers to offer their thoughts on the subject of a balanced childhood. There will also be interactive workshops and forums designed for participants to share ideas and learn from each other.

We hope you will be able to join us! For a copy of the programme and a registration form, please send email enquiries to: waldorfhaz@waldorf.hu or ecswe@waldorf.net.

Barnaårens betydelse för livet som vuxen

"Att stämma sitt eget inre instrument"

27 juni - 3 juli, 2010
Skillebyholm, Ytterjärna

Barn behöver verksamma levande vuxna att härma.

Många yttre intryck pressar både vuxna och barn. Passivt konsumerar vi rörelse framför sportreportagen. Vi frestas att spilla tid på lösryckta kunskaper på nätet.

När livet förtylligas behöver vi mötas för att utbyta erfarenheter om den inre människans kraft.

Denna vecka ger vi oss tid att tillsammans lyssna, tänka och samtala; att röra oss (göra eurytmi), sjunga och spela; att måla, berätta och göra dockspel för att finna mod och kraft att ge barn en levande barndom och oss alla livsglädje.

Skillebyholm, den biodynamiska utbildningsgården i Sörmland, bjuder oss läckra måltider direkt ur egna odlingar och en rofylld miljö som ger oss bästa inspiration.

**Välkomna till denna sommarvecka föräldrar och pedagoger,
morfäder och farmödrar, alla barn-engagerade!**

Kursledare: Brita Aspan, Anna-Stina Eriksson, Liselott Karlsson-Selén, Regine Louit,
Gudrid Malmsten, Hanna Saugbjerg och Ulrike von Schoultz

Kursavgift: 6700:- inklusive övernattning i enkelrum, måltider och
inspirerande dagar 27juni – 3 juli, 2010

(Enkelrum erbjuds så långt det är möjligt. Enklare boende ger lägre pris.)

Anmälan och information:

Stiftelsen Skillebyholm, 153 91 Järna
Tel 08-551 577 85, vardagar 09.00-12.00
Fax 08-551 579 76
info@skillebyholm.org
www.skillebyholm.org

MUSIK, FOLKEDANS og RINGDANS

med Klezmerduo, HENRIK BREDHOLT og
ANN-MAI-BRITT FJORD (DK)

vil gennem hele ugen spille omkring og ind i
fortællingerne. Musikken har også sin egen historie
at fortælle. Nordiske klange blander sig med
klezmer, balkan og sigøjnermusik som vækker
længslen, glæden og livslysten Og indimellem spiller
vi op til dans!

Berättelser under trädet varje dag

slå dig ner i gräset och lyssna, berätta, dröm dig
bort i sommardagen med
IVANIR HASSON OLSEN (N),
cirkusdirektör och berättare.

DELTAGARAVGIFT 3.500 SEK
Ekologisk kost och logi tillkommer

Vårdinge by Folkhögskola ligger vackert intill
den stora sötvattensjön Långsjön i Sörmlands
böljande landskap.

**Arrangör: ALBA Allians för läkande
berättande i Norden**

Mera info om kurserna och
anmälan senast 15 Juni 2010 till:

storytelling@telia.com
www.nordiskalba.org

**Nordisk ALBA Symposium
ORD SOM LÄKER**

Inger Lise Oelrich Gullvivistigen 4
15331 Järna, Sverige
Tel. +46 (0)8 551 507 60

Målning: "Marjatta" av Akseli Gallen-Kallela

Ord som läker

4-10 Juli 2010

Berättarsymposium
Vårdinge by Folkhögskola
Sverige

Kalender

juni

- 27-3 At stämma sitt eget instrument www.skillebyholm.org
Barnaårens betydelse för livet som vuxen
Järna, Sverige

juli

- 4-7 Internasjonalt Steinerbarnehagestevne www.iaswece.org
Sao Paulo, Brasil
- 4-10 Ord som läker (Nordiskt symposium) www.nordiskalba.org
Järna, Sverige

august

- 2-6 Oslokurset www.rshoyskolen.no
Barnehagekurset

september

- 24 Fri og forsvarlig forbundet@steinerskolen.no

oktober

- 13-16 Alliance for Childhood Conference waldorf@waldorf.hu
"Childhood in Balance"
Budapest, Ungarn

Steinerbarnehagene og steinerskolene i Norge

Steinerbarnehagene

Arendal	Stjerneblimt Steinerbarnehage, Postboks 902, Birkelund, 4859 Arendal, eldbjorg@stjerneblimt.no
Asker	Rudolf Steinerbarnehagen i Asker, Hvalstadia 3, 1395 Hvalstad, rs.barnehage.asker@gmail.com
Asker	Regnbuen Steinerbarnehage, Nesvangen 4, 1394 Nesbru, regnbuen.steiner@barnehage.no
Askim	Steinersk.Barneh.i indre Østfold, Romsveien 10, 1815 Askim, steinerbarnehagen@hotmail.com
Bergen	Eplekartet Helgesters Personalbarnehage, Øvre Sædalsvei 100, 5098 Bergen, soria@broadpark.no
Bergen	Tryllefløyten R.St.skolens barnehage, Rieber Mohnsv. 14, 5231 Paradis, tryllef@start.no
Bærum	Stjernen/Valmuen/Lillestua Steinerbarnehage, Grav gårdsvei 5, 1358 Jar, barnehagen@stib.no
Brumunddal	Kjerringhaugen Steinerbarnehage, Annerudvegen 35, 2380 Brumunddal, kjerrist@online.no
Drammen	Solstreif Barnehage, Mallinggt. 1, 3044 Drammen, solstrba@online.no
Eidsvoll	Steinerbarnehagen Veslebrunen, Sundbyveien 1, 2074 Eidsvoll Verk, veslebrunen@nsn.no
Fredrikstad	Veslefrikk Steinerbarnehage, Fredriksvei 2, 1662 Rolvsøy, sskbaha@online.no
Gjøvik	Fredvika Steinerbarnehage, Østre Totenvei 14, 2816 Gjøvik, fredvika.barnehage@steinerskolen.no
Gran	Gullfuglen Barnehage, Hjeretebo, 2750 Gran, synfaureng@hotmail.com
Hamar	Steinerbarnehagen på Hedemarken, Sandvikaveien 13, 2312 Ottestad, barnehagen.hedemarken@steinerskolen.no
Haugesund	Stiftelsen Soria Moria Steinerbarnehage, Boks 2522, 5512 Haugesund, s-moria@barnehage.no
Hurum	Holtebrekk Familiebarnehage, Holtebrekk, 3490 Klokkearstua, askebarn@start.no
Hurum	Askeladden Steinerbarnehage, Holtebrekk, 3490 Klokkearstua, therese@askeladdensteinerbarnehage.no
Jevnaker	Almgrenda Barnehage, Åsbygda, 3520 Jevnaker, gina.berntsen@steinerskolen.no
Kristiansand	Alvejordet Steinerbarnehage, Andreas Kjærsvei 77, 4615 Kristiansand, post@alvejordet.no
Kristiansand	Blåmann Steinerbarnehage, Trymsvei 13, 4631 Kristiansand, blaa-gn@online.no
Lena	Steinerbarnehagen på Lena, Festad gård, 2850 Lena, sidsel.b.meyer@ostre-toten.kommune.no
Lillehammer	Ringelhorn Steinerbarnehage, Hågåveien 15, 2608 Lillehammer, ringelhorn@gmail.com
Moss	Steinerskolens barnehage i Moss, Pb. 3045, 1506 Moss, karin.kristiansen@steinerskolen.no
Nesodden	Aurora Barnehage, Midtveien, 1458 Fjellstrand, lo-roeed@online.no
Nesoddtangen	Solsikken R.Steinerbarnehage, Støpsvei 31, 1450 Nesoddtangen, solsikken@combitel.no
Nesoddtangen	Haslerud Natur-familiebarnehage, Haslerudveien, 1450 Nesoddtangen areelin@haslerud.net
Nøtterøy	Steinerbarnehagen på Nøtterøy, Furumveien, 3142 Vestskogen, vestfold@steinerskolen.no
Oslo	Eventyrbrua Steinerbarnehage, Storgata 55, 0182 Oslo, eventyrb@online.no
Oslo	Solrosen Barnehage, Incognito Terrasse 9, 0256 Oslo, imaarud@mac.com
Oslo	Linden Rudolf Steinerbarnehage, Hoffsveien 41, 0377 Oslo, lindenbarn@live.no
Oslo	Kattugla Steinerbarnehage, Arnebråtveien 112, 0771 Oslo, kattugla@steinerbarnehagene.no
Oslo	Steinerbarnehagen på Nordstrand, Ljabruveien 90, 1266 Oslo, nordstrand@steinerbarnehagene.no
Rådal	Rosenhagen Steinerbarnehage, Harald Skjoldsvei 42, 5236 Rådal, rosenhagen.barnehage@steinerskolen.no
Sandefjord	Rudolf Steinerbarnehagen i Sandefjord, Gokstadryggen 6, 3217 Sandefjord, steinerbarnehagensandefjord@c2i.net
Skollenborg	Nyhusgården barnehage, Grosvoldveien 144 3619 Skollenborg, nyhusgaarden@hotmail.com
Stavanger	Bukkene Bruse, Skolevollen 19, 4017 Stavanger, bukkenebruse@steinerbarnehagene.no
Stavanger	Villrosen Barnehage, postboks 6060, 4088 Stavanger, villrosen@lyse.net
Stavanger	Biå Steinerbarnehage, Figgjogt 11, 4015 Stavange, r baa.s@online.no
Tromsø	Steinerbarnehagen i Tromsø, Kveldroveien 17b, 9007 Tromsø, sbarntro@broadpark.no
Trondheim	Steinerbarnehage i Trondheim, Melomila 1B, 7018 Trondheim, steinerbarnehagenila@gmail.com
Trondheim	Idavollen Steinerbarnehage, Kantarellveien 20, 1476 Rasta, ivollen@online.no
Trondheim	Steinerbarnehagen Rotnissen, Rotvoll Ø, 7053 Ranheim, post@rotnissen.no www.rotnissen.no
Trondheim	Sommerfuglen Steinerbarnehage, Havsteinekra 7 7021 Trondheim, admin@sommerfuglen.steinerbarnehagene.no
Ålesund	Rudolf Steinerbarnehagen "Stjerneøye", Nørvegjerdet 7, 6009 Ålesund, stjerneoye@stjerneoye.no
Ås	Haugtussa Steinerbarnehage, Haugerudvn 7, 1430 Ås, haugtussa.steinerbarnehage@gmail.com

Støttemedlemmer

Aurland	Spiren Barnehage, ved Sogn Jord og Hagebruksskule, 5745 Aurland, sjh@sfj.no
Sætre	Bjørndalen Gårdsbarnehage, Bjørndalen 18, 3475 Sætre, hei-st@c2i.net
Sætre	Sætre kunst & musikkbarnehage, Søndre Sætrevei 20, 3475 Sætre, saetrekunst-musikkbhg@c2i.net

Steinerskolene – 1.klasser

Asker	Steinerskolen i Asker, Nesvangen 10, 1394 Nesbru, tiwik@gmail.com
Askim	Steinerskolen i Indre Østfold, Romsveien 10, 1815 Askim, askim@steinerskolen.no
Arendal	Steinerskolen i Arendal, Springkleiv 12, 4838 Arendal,arendal@steinerskolen.no
Bergen	Rudolf Steinerskolen i Bergen, Boks 4 Fantoft, 5899 Bergen, bergen@steinerskolen.no
Bergen	Steinerskolen på Skjold, Harald Skjoldsvei 3, 5236 Råda, skjold@steinerskolen.no
Bærum	Steinerskolen i Bærum, Grav gårdsvei, 1358 Jar, grav@steinerskolen.no
Eidsvoll	Steinerskolen på Eidsvoll, Furulundsguta 4, 2074 Eidsvoll Verk, eidsvoll@steinerskolen.no
Fosen	Steinerskolen på Fosen, Austrått Gård, 7140 Opphaug, steinfo@online.no
Fredrikstad	Steinerskolen i Fredrikstad, Boks 92, 1662 Rolvsøy, sskfredr@online.no
Gjøvik	Steinerskolen Gjøvik / Toten, Østre Totenvei, 2816 Gjøvik, gjoevik@steinerskolen.no
Hamar	Steinerskolen på Hedemarken, Boks 100, 2312 Ottestad, hedemarken@steinerskolen.no
Haugesund	Steinerskolen i Haugesund, Boks 2506, 5512 Haugesund, haugesund@steinerskolen.no
Hurum	Steinerskolen i Hurum, Holtebrekk, 3490 Klokkearstua, hurum@steinerskolen.no
Kristiansand	Steinerskolen i Kristiansand, Trymsvei 13, 4631 Kristiansand, kristiansand@steinerskolen.no
Lillehammer	Steinerskolen i Lillehammer, Heimtunveien 36 2608 Lillehammer, lillehammer@steinerskolen.no
Lørenskog	Rudolf Steinerskolen i Lørenskog, Kantarellveien 10, 1476 Rasta, loresnagog@steinerskolen.no
Moss	Steinerskolen i Moss, Boks 3045, 1506 Moss, moss@steinerskolen.no
Nesodden	Steinerskolen på Nesodden, Skoklefall, 1450 Nesoddtangen, nesodden@steinerskolen.no
Oslo	Rudolf Steinerskolen i Oslo, Boks 25, Hovseter, 0770 Oslo, barnebraaten@rsio.no
Oslo	Steinerskolen på Nordstrand, Solveien 113, 1162 Oslo, nordstrand@steinerskolen.no
Oslo	Helsepedagogisk Steinerskolen i Oslo, Ljabrubakken 50, 1165 Oslo, hrso@steinerskolen.no
Ringerike	Steinerskolen på Ringerike, Alm Gård, 3520 Jevnaker, ringerike@steinerskolen.no
Ringsaker	Furu Steinerskole, Løkendalsvegen 241, 2360 Rudshøgda, post@furusteineriskolen.no
Stavanger	Steinerskolen i Stavanger, Skolevollen 19, 4017 Stavanger, stavanger@steinerskolen.no
Tromsø	Steinerskolen i Tromsø, Inga Sparboesvei 41, 9007 Tromsø, steiners@online.no
Trondheim	Steinerskolen i Trondhei, Mellomila 1-5, 7018 Trondheim, trine.rostad@c2i.net
Trondheim	Steinerskolen på Rotvoll, Rotvoll Allé 1, 7053 Ranheim, steinerskolen@rotvoll.no
Vestfold	Rudolf Steinerskolen i Vestfold, Furumveien, 3142 Vestskogen, vestfold@steinerskolen.no
Ålesund	Steinerskolen i Ålesund, Parkgata 11, 6003 Ålesund, aalesund@steinerskolen.no
Ås	Steinerskolen i Ås, Haugerudveien 25, 1430 Ås, aas@steinerskolen.no

B ECONOMIQUE

Returadresse:
Årstidsbrevet,
Birkebeinervegen 18,
2618 Lillehammer.

